

M.
d. p.
Stij
d. vi
Apes
Ara
Zwei
D. a
d. At
of
d. A
Ara
Alg
Aek
A
Eng

A

M. Antonii Aurelii natio Con- tourniato	2.
d. prima Academia villa Pla- tonis cū nova Hallensium collata	8.
Historia philof. rationalis apud Arabes et Turcas.	9.
d. vita Aeterna gentium fere omnium concertus.	13.
Apostolici concilii Canone.	15.
Araufionensis Principatus histo- ria et fata.	17.
Quod Abominabile Deo est.	18.
d. abstractione	27.
d. Atheo convincendo ex artifi- cissima corporis hum. structura.	28.
d. Auro obryfo et argento pufulato.	28.
Ανοικταναλιος Philologien.	29.
Algebra Cartesiana Calculo.	35.
Aeternitatis Creaturar. repugnanti- a.	44.
Animi indice incessu.	47.

B

Engwäbriß. Cöppf.	3.
---------------------------	----

C

Collapsi Hierichuntis muni.	1.
d. Contourniato memo M. Aurelii Antonini.	2.
d. sancte legendis philosophis.	11.
Ceremonia gentis Samaritand.	12.
Concertus oium fere gentium de vita aeterna.	13.
Canone Concilii Apostolici.	15.
Ciceronis Scriptorum lectione.	25.
Convincendo atheo ex structura corporis humani.	26.
Cartesiana methodi regularum indicatio.	33.
Calculo Algebra Cartesiana.	35.
Characteribz vera falsae sapie.	36.
Propagatione Philof. sub contentu.	40.
Christianis Ministris Caesarum gentilium.	41.

Creaturar. eternitatis repugnan-
tia - - - - - 44.

^E
Entheonum icon - - - - - 6.
Enditorum palinodia - - - - - 19.

^D
Quod Deo est abominabile - 18.

^F
De Finibus Germanis nunquam
mutatis - - - - - 46.

6.
19.
Gentis Samaritanae historia et ceremonie 12.
Gentium fere oium de vita aeterna
concentus 13.
Gentiliu Cesaru Ministris Xianis. 41.
Germania finibz numquam mutatis. 46.

I.
Icon entheorum ex lumine
naturali 6.
Inquirendi in veritatem methag. 14
Iure zelotarū in gente Hebraea. 37.
Incesu animi indice 47.

II.
Hiernichuntis muni collagii 1.
Londunijf. Gryraebuis. Dō. 3.
Hallens. Academ. cū prima Villa
Platonis collata 8.
Historia philof. rationalis ap. Arabes
et Turcas 9.
Historia gentis Samaritanae 12.
Historia Principatū Arafionepis 17.

Legendis caude Philosophis 11.
 Lectione scriptorū Ciceronis . . . 25.
 Libertate voluntatis 34.
 ad Justi Lipsii Polit. lib. 1. prope-
 dia politica 38.

K

M
 Muri Hierichuntis collapsi 1.
 Mausoleum in Museo 3.
 Mundi Spiritu Vietnienano 4.
 Morum otiosa scientia 7.
 Methodo in veritatem ingredi . . 14.
 Moribus Philos. limitibus suis cōscripta . 20.
 Methodi Cartesiane regularum
 indicatio 33.
 Minimis Cesarū gentiliū Christia-
 nis 41.
 Miscellanea Theses Schulhii . . 42.
 Finibus Germania nunquam muta-
 tis 49.

d.
 J. N.
 Nu
 Nu
 P

11.
25.
34.
12.
38.

O

Otiosa morum scientia 7.
Ortu et progressu rei numanae
ap. Germanos 16.
d. Obryzo auro 28.
Observat. Politicae in Corr. Tacit.
Annal. lib. 1. 39.

1.
3.
4.
7.
11.
14.
20.
um
33.
ia
41.
42.
ta
47.

N

d. Nimo Contourniato M. Aurelii
Antonini 2.
d. Nietneriano Spiritu Mundi 4.
d. Numo h. Sept. Severi rarissimo. 10.
Numanae rei ap. Germanos ortu
et progressu 16.
Numismatis argenti in memoria
Palatii Salhdalensis expositio. 27.

P

d. Poenis 5.
Platonis villa prima academia
cum nova Hallejensi collata . . . 8.
Philos. rationalis ap. Arabes et
Turcas historia 9.
Philosophis caute legendis . . . 11.
Progressu rei numanae ap. Germ. 16.
Palinodia Eruditum 19.
Philos. Moralis limitibus suis circu-
mscripta 20.
Ex universa Philosophia theses
miscellae 23.
Plunia prodigiosa 24.
Pulsato argento 28.
Αποκταναντιος Philologica . . . 29.
Possibilitatis radice 30.
Praejudiciis 31.

Pagana Sapiencia non reprobanda 32
 Pineas Zelota 37.
 Propædia Politica ad Justi Hippii
 Politicor. lib. 1. 38.
 Politice Obser. in Corn. Taciti. Sen-
 natum lib. 1. 39.
 Propagatione Philos. sub contentu. 40.
 an Philosophia, qua veritates
 ex lumine supernaturali infer-
 tas habere videtur, naturalis
 doctrina dici possit? 45.

Q

R
 Rationalis philosophia ap. Arabes
 et Turcas historia 9.
 Rarissimo numo (Sept. Severi) . . . 10.
 Rei numaria ap. Germ. ortu 16.
 Radice possibilitatis 30.
 Non reprobanda sapientia pagana . 32.
 Regularum methodi Cartesiana vin-
 dicatio 33.
 Repugnancia eternitatis creatura-
 rum 44.

Sept
 Spin
 Scie
 L. Sep
 Sam
 Scrip
 Athe
 co
 In S
 m
 Sap
 Sap

	S	
	Sepulchrales urnae	3.
	Spiritu mundi Nietzscheano	4.
	Scientia morum otiosa	7.
	L. Sept. Severi numus rarissimus	10.
	Samaritanae gentis historia	12.
	Scriptum Ciceronis lectione	25.
89	Atheo convincendo ex structura	
9.	corporis humani	26.
10.	In Salghalensis memoriam numi	
16.	ma argenteum	27.
30.	Sapientia pagana non repro-	
-32	banda	32.
a-	Sapientiae verae falsae caracte-	
33.	ribus	36.
ura-		
44.		

	T	
	Historia philos. rationalis apud	
	Turcas et Arabes	9.
	Temperantia	21.
	Theses Miscellae ex universa	
	Philosophia	23.
	Triplici Algebra Cartesiana Cal-	
	culo	35.
	In Com. Taciti lib. 1. Ann. observ.	
	Politica	39.
	Theses Miscellanae Schulhi	42.

V. U.
Vna Sepulchrales ----- 3.
Villa Platonis prima Academia
cū rova Hallensiu collata ... 8.
d. Vita eterna gentium fere
omnium concertus 13.
In Veritatem inquirendi metho-
dis ----- 14.
Voluntatis libertate ----- 24.

^{7.}
Pineas Zelota s. d. Jure zelo
larū in gente Hebraea. -- 37.

16. 7
Q. B. V.
DE

ORTV ET PROGRESSV REI NUMMARIAE
INPRIMIS APVD GERMANOS

RECTORE HVIVS ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,

DOMINO

PHILIPPO GVILIELMO,

S. R. I. COMITE DE BOINEBURG,
SACRAE CAESAREAE MAIESTATI A CONSILIIIS
INTIMIS ET CAMERA, METROPOLITANARVM
ECCLESIAEVM, MOGVNTINAE ET TREVIRENSIS
CANONICO CAPITVLARI SENIORE ET RESPE-
CTIVE SVPREMI CHORI EPISCOPO

EMINENTISSIMO PRINCIPI ELECTORI MOGVN-
TINO A CONSILIIIS INTIMIS, CIVITATIS TERRI-
TORIIQVE ERFVRTENSIS PRO-PRINCIPE,
ET RELIQVA,

MAGNIFICO PHILOSOPHORVM ORDINE
CONSENTIENTE

DISSERTATIONEM HISTORICAM
AD QVAESTIONEM PVBLICE HABENDAM

D. IVLII A. O. R. CIO ID CCC. H. L. Q. C.

OFFERVNT

M. IOANNES MICHAEL WEINRICHIVS,
ET

HIERONYMVS FRIDERICVS BRVCKNER
ERFVRT. PHIL. ET IVR. STVD.

ERFVRDIAE,

LITERIS FICKELSCHERRIANIS.

G. B. V.
DE

ORTV ET PROGRESSV BEL INVMARIAE
INFRANS APVD GERMANOS

RECTORE FRIDR. ACAD. PUBL. MAGNIFICENTISSIMO
KANTZLEARIO ET DIRECTORIO DOMINO

DOMINO

PHILIPPO GAVIELMO

S. R. I. COMITIS DE ROINEBERG
S. R. I. CAESARIS MAJESTATIS A CONSILIO
INTIMIS FR. CAMER. A. METROPOLITANARVM
ECCLESIAE M. G. V. L. I. A. ET TREVIRENSIS
CANONICO CAPITVLARI SENIORE ET RESID.
CIVIS SARRAVII CHORII EPISCOPO

EMINENTISSIMO PRINCIPI AECTORI MOGAV.
TINO A CONSILIO INTIMIS CIVITATIS TERRI
TORONVE TRIVIRENSIS PRO PRINCIPLE
ET RELIGVA

MAGNifico PHILOSOPHO VM ORDINE
CONSENTIENTE

DISSERTATIONEM HISTORICAM

AD QVAESTIONEM PVBLCI HABENDAM

D. VIIII. A. O. R. MDCCCXII. G. G.

OPERVAT

M. IOANNES MICHAEL WEINRICHIVS

ET

HIERONYMVS FRIDERICVS BRVCKNER

ERRAT. PUBL. ET IVR. STVD.

BRVCKNER

MATERIS RICHBRSCHERIANIS

V I R O

MAGNIFICO, PRAENOBILISSIMO,
EXCELLENTISSIMOQVE,

DOMINO

D. CHRISTIANO HEROLD

IVRIS CONSVLTO CELEBERRIMO,

POTENTISSIMO REGI BORVSSORVM

FRIDERICO, MARCHIONI BRANDENBVRGICO,

S. R. I. ELECTORI ETC.

A CONSILII AVLAE, IVSTITIAE, VENA-

TIONVM AC LIMITVM GRAVISSIMO,

DOMINO, PATRONO, ATQVE AVVNCVLO SVO

MAXIME COLENDO HONORANDOQVE.

V I R O
MAGNIFICO, PRAENOBILISSIMO,
EXCELLENTISSIMOQUE
DOMINO
D. CHRISTIANO HEROLD
IVRIS CONSULTO CELEBRISSIMO,
POTENTISSIMO REGI BORVSSORVM
FRIDERICO, MARCHIONI BRANDENBVRGICO,
SACRAE A. S. ELECTORI ETC.
A CONSILII AVARAE, IUSTITIAE, VENAE,
LIVONIAE AC LITHVAE GRAVISSIMO,
DOMINO, PATRONO, ATQVE AVVINCULO SVO
D. MAXIME COLENDO HONORANDIQUE

V I R O
MAGNIFICO, PRAENOBILISSIMO,
EXCELLENTISSIMOQVE,
D O M I N O
D. GVILIELMO HIERONYMO
BRVCKNERO

IVRIS CONSVLTO CELEBERRIMO,
CONSILIARIO SAXONICO,
PANDECTARVM PROFESSORI PVBLICO
IN ACADEMIA IENENSI, CVRIAE PRO-
VINCIALIS, FACVLTATIS IVRIDICAE, ET
SCABINATVS ADSESSORI GRAVISSIMO,
DOMINO, PATRONO, AC PATRVO SVO
MAXIME COLENDO, HONORANDOQVE.

VIR
MAGNIFICO, GRAEVOBILISSIMO,
EXCELLENTISSIMO,
DOMINO
D. GUILIELMO HIERONYMO
BRVCKNERO
IVRIS CONSULTO CELEBERRIMO,
CONSILIARIO SARONICO,
PANDACTARVM PROFESSORI PVBLICO
IN ACADEMIA JENENSI, CVRIAE PRO-
VINCIALIS, FACVLTATIS IVRIDICAE, ET
SCABINATVS ADDESSORI GRAVISSIMO,
DOMINO, PATRONO, AC PATRVO SVO
MAZIME COLENDO, HONORANDQVE.

VIRI MAGNIFICI EXCELLENTISSIMIQUE,
PATRONI COLENDI,

Quanta vos suspiciam animi
reuerentia, quanta pietate,
quanto studio vos obser-
uem, etiamsi studiosius pau-
lo & in conspectu omnium exprimere, VESTRAE
partim doctrinae laudibus, & prudentiae virtutis-
que splendore, quem maiorum gloria comitatur
perpetuo, partim VESTRA in me humanitate,
singulari prorsus, & cum voluntate, ad me aman-
dum propensa, arctius coniuncta, jam pridem
inuitatus sim atque incensus: temporis tamen in-
constantia, & ingenii mei imbecillitas, & inopia
rerum

rerum & caussae complures aliae impedimento fuerunt, quo mihi de consilii sententia minus agere liceret. Sic sunt humana. Postea vero quam ipse meum genium defraudare coepi, omnes eome cogitationes conferre oportebat, vt honestioribus studiis moribusque & VESTRAM mihi benevolentiam perpetuo retinerem, & aliorum, qui honestatis acerrimi sunt aestimatores, animum conciliarem penitus. Quae & ipsa caussa fuit, cur VOBIS VESTRIS que nominibus hanc dissertationem inscriberem, animi quadam inductione a VOBIS rogans, vt id, quod iure abs me poteratis exigere, officiose oblatum VOBIS totum vindicetis, & sic de instituto meo statuat, vt cognoscam, VOBIS non plane ingratum fuisse leue quidem hoc, sed VESTRI amore obseruantiaque magnum certe officii pignus. Enim-

uero

uero ipsa quidem, fateor, VESTRIS personis
haud digna est dissertatio, non eam ob causam,
quod materia in illustres viros haud conueniat:
scimus enim rem nummariam summos etiam ho-
mines colere atque in deliciis habere, ad omnem
historiarum elegantiaeque cognitionem vtilissi-
mam: sed potius, quod non eo orationis habitu,
neque ea legis obseruatione condecorata ince-
dat, vt VESTROS in se oculos animumque con-
uertat. Quod etiamsi culpa non careat plane,
VOBIS que fortasse non tantum omnem volupta-
tis sensum auferat, pro VESTRA tamen prudentia
vt benignius accipiatis confido prorsus. Non
enim exigua est naturae benignitas, quod vos
propinqua cognatione attingam, viros excellenti
laude praestantique dignitate conspicuos, & di-
gnos sane, quos vniuersa gens BRVCKNERIANA

atque **HEROLDIORVM**, multis nominibus clara, reuerenter habeat: Ego certe moueor, vos, familiae nostrae ornamenta certissima, exemplar mihi studiorum omnisque vitae dignioris proponere: quid enim iucundius, quid laudabilius, quam eos intueri semper atque imitari, qui optimi sunt & summis etiam principibusque viris probantur? Sed vos hoc etiam addatis velim, **VIRI EXCELLENTISSIMI**, vt studia mea, quaecunque sunt, **VESTRIS** in posterum consiliis atque auctoritate iuuentur. **Valete.** Erfurdiae
D. VIII. Julii. **CIO IOCC X.**

MAGNIFICORVM ATQVE EXCELLENTISSIMORVM NOMINVM VESTRORVM

Cultor obstrictissimus obsequiosissimusque

HIERONYM. FRIDERIC. BRVCKNER.

S. V. M. M. A.

Nummi inuenti ad commerciorum usum, non ad ostentandum ingenium: neque necesse omnibus, ut originem nummorum scrupulose inquirant. §. I. Origo autem non est a patribus ante diluuium accersenda, §. II. quae fortasse rectius deducitur vel a Siclis, qui an Abrahami tempore iam fuerint, dubitatur, §. III. utiles tamen sunt ad controuersiam de litteris Hebraeorum antiquis, §. IV. vel a moneta Jobi aetate oue signata: quanquam Iudaei de maiorum suorum nummis lepide somniant §. V. Nummi ab aliis etiam gentibus adhibiti sunt, inprimis a Graecis, §. VI. & Latinis, qui & aureos & argenteos habuerunt, varie signatos & nonnunquam valde deprauatos, §. VII. Mixtis aliorum nummis de Germanorum tantum dicendum est §. VIII. Taciti de Germanorum monetis testimonium non est reiiciendum, sed recte interpretandum §. IX. Primi Germaniae ciues proprias monetas non habuerunt, bello, non artibus editi §. X. sed Romanorum monetis adsuere §. XI.

Francorū reges varios inciderunt nummos, §. XII. solidos imprimis & denarios, non autem bracteatos; a quibus jus monetandi etiam in Spirenses derivatum §. XIII. Ex Caroli M. & Ludovici Pii nummis multa disci possunt. §. XIV. Germani non prius signarunt nummos, quam fodinas haberent: quales priscis jam fuere Asiae Africaeque gentibus, §. XV. Goslarienses sunt Germanorum antiquissimae: sequuntur Fribergenses, Schneebergenses, Annabergenses, Mansfeldenses §. XVI. tum bracteati nummi inualuerunt, a quo tamen sint apud Germanos inuenti, incertum est, §. XVII. Grossi reperiuntur antiqui, Schreckenberger, & monetae vulgares aliae, §. XVIII. XIX. Jus autem monetandi, imperatori proprium, sensim ad Procenes Imperii peruenit. §. XX. Moderni nummi in controversiam veniunt, ex quibus observantur Saxonici §. XXI. & ii, qui ab Hassiae Landgraviis adornati sunt §. XXII. Nummi Joachimici eodem seculo cusi, & Stephanus Slick, clade interemptus, nummo honoratur. §. XXIII. Nummi aurei apud Germanos rariores sunt, quod paucae sunt auri fodinae: quanquam olim paucioribus jus concessum erat aureos nummos signandi; aurei tamen Rhenenses memorabiles sunt, §. XXIV. Abusus nummorum atque auri quantus sit, vix dici potest, §. XXV. &c.

§. I.

nummos multum ad vitam communem utilitatis atque commodi adferre, ex eo facile constare puto, quod metalla, ex quibus conficiuntur, in suas particulas distributa, ad commerciorum usum in primis adplicant, & quae sua quisque opera secare deberet aut expendere, jucunda quadam specie commendant. Ex quo simul id efficitur, nummos primum quidem inuentos esse, ut vsui magis quotidiano (2) inferuissent, quam delectationibus oculorum. Neque eos eo comparatos esse, ut suum quisque ingenium in legendis eorum aut describendis imaginibus ostentaret: quem morem nunc adeo inualuisse, ut haud pauci publice jaçent, quam se argutos in fingendis huius vel illius nummi characteribus gesserint, omnes fere norunt, & nonnulli vel risu commoti, vel indignatione fastus tam inauditi, grauiter dolent. Quo vero tempore primi facti sint nummi, silentio fere cuncti premunt, qui in hoc scientiarum genere se exercuerunt. Ioberto, viro Pontificio, e societate Iesu, rei nummariae nostra memoria peritissimo, si forte omnem videntur operam perdituri, qui in originem nummorum studiosius vellent inquirere, & ipse illud curiosum magis existimat, quam necessarium. Quod tanto viro haec facilius dari potest, quandoquidem vix eum quidquam nefariae superstitionis inuasit, ut plane crederet laborem frustraneum, quem quis in nummorum Historia consumeret. His tantum haud necessarium hoc curiositatis studium censet, qui incipiunt in rem nummariam amore ferri, & qui praeter eorum cognitionem nihil aliud quidquam quaerunt.

§. II. An
 (2) Et inde ad quaestionem: an nummi originem suam iuri ciuili Romano, aut iuri gentium debeant? facile responderi potest. Conf. Conringii Dissert. de re nummaria in republ. quavis recte instituenda §. 11 X.

An ad homines ante diluuium studiis ac rebus gestis claros recurrendum sit, non dubito solum, sed & plane illicitum stolidumque esse arbitror: dum eorum ratio viuendi, vt in aliis, ita & in hac parte maxime a nostra fait diuersa. Nihil igitur fuit, cur Guilielmus quidam Rouillus, Gallus, nummos Adami & aliorum virorum, quorum prima mundi aetate pietas memorabilis fuit, lepide quidem fingeret, sed falso & audacter. Is namque anno MDIO 19 LIII. Parisiis typis exscribi curauit: La premiere partie & la seconde partie promptuaire des medalles des plus renommes Personnes, qui ont ete de puis le commencement du Monde: quibus nummos exhibet a condito orbe exsculptos ad Francisci I. vsque tempora. Quid de eius opera ac labore, cui certe non pepercit, sentiendum sit, alii iudicent. Mihi quidem in multis ad fabulas comminiscendas compositus videtur, aliqua tamen excusatione dignus, si ita se instituit ingenii tum sui, tum aliorum oblectandi caussa. Herodoto Gyges, rex Lydorum, primum videtur nummos cuiusse: quem quidem, cum auri argentique pondera haberet, nummos fecisse, non dubium est, sed eum primum fuisse, ex temporum ordine plane negamus. Fabulam de eo ex metallicorum vsu egregie interpretatur Mathesius (b) istiusmodi rerum peritissimus scientissimusque.

S. III.

Ad gentem Hebraeorum (c) ante omnia aduertendum esse duco, quae ipsius hac in re cura fuerit ac solertia: quod non antiquissima solum ea habetur, sed & reliquas ingenii cultura ac inueniendis

(b) In Sarepta f. Berg. Postill. / Norimbergae 1578. edit: Sermon. XIV.

(c) Ioannes Andreas Schmidius in disertat: de re nummaria Hebraeorum, siue vera siue ficta, siue ad res eorundem respiciente. Ioannes Seldenus de iure naturat. & gentium iuxta disciplinam Hebraeorum Libr. II. c. 6. pag. 186. 187. 188. 192. 193. nonnullos exponit Hebraeorum nummos, quos vel ipse possidebat, vel ab aliis acceperat perlustrandos. Inprimis eo laborat, vt ex nummis etiam demonstrat, Iudaeos nullas habuisse neque hominum neque animalium imagines. Eiusmodi autem nummorum figuras reperiri scribit apud Antonium Augustinum, in dialogo 2. Io. Baptist. Villalpandum in Apparatu vrbis & templi part. 2. libr. 2. disput. 4. cap. 27. Casparum VVaferum, libro de antiquis Nummis Hebraeorum, Ioannem Moriam, in pentateucho Samaritano Exercit. 2. cap. 10. c. f. p.

nien dis rebus, ad vitam necessariis, multum anteiuit. Hanc primum Siclis vsam esse, monetae specie, fuit, qui ex sacris litteris non coniectura, sed firma sibi fide persuadent; loco in primis Geneleos (d) inducti, vbi Abrahamus refertur quadringentis siclis argenteis coemisse agrum ab Ephrone, viro apud Hethitas clarissimo. Quibus quidem ex verbis aliqua fit significatio, id temporis omne argentum, quod in commercium adhibebatur, non numeratum; sed appensum esse. Et quanquam heic Siclorum iniiciatur mentio, qui postero tempore idem fuerunt Israelitis, quod olim Romanis pecunia: sciendum tamen est, eos Abrahami aetate iam obtinuisse, vix fide dignum, & quod euincat plane, adferri posse argumentum. Siclis a שפן nomen est, & heic pondo librarum significant, non argentum signatum: quod etiam placet Goodwino (e) aliisque. Neque verba: Siclos vsu praecceptos tum fuisse; quidquam huc valent: aequae enim de pondere, atque de moneta explicari possunt commode. Equidem haud sum nescius, Mathesium (f), doctrina & pietate immortalium virum, curiose disputare de nummo aliquo Abrahami, seque testari duos possidere nummos ab Hassensteinio, tum virtute rebusque gestis, tum generis antiquitate nobilitato, acceptos, quos Boislus ab Hassenstein in colligendis libris rebusque rarioribus valde industrius, fecim ex terra sancta attulerit. In iis autem verba leguntur Hebraice scripta: Zekan, cum littera inferne adposita, & Zekonah, cum littera ז. in auersa parte nomina reperiri Bachur, eum. & Bethula cum ב. At vero quanta huiusmodi nummis fides habenda sit, quilibet ingenio haud agresti praeditus facile perspicit. Vix enim est credibile, Abrahamum eorum mores imitatum, qui argentum variis litteris in sui memoriam signari curant: & quamuis tandem concederem, eius aetate nummos iam adhibitos esse, modus tamen & arguta litterarum significatio ab omni prorsus antiquitatis vsu recedunt. Magis ergo con-

(d) Genes. XXIII. Commat. XV.
 (e) in Mose & Aaron libr. VI. cap. X. §. 18.
 (f) In c. Sermon. XI V. pag. CLXIII. & ex eo Sachland; Pastor olim in valle Nicolai; zum Claussthal; im Geistlichen und Irdischen Bergwerck Franckfurt, 1696. impress. Sermon. I. pag. 64.

sentaneum est; nummum istum ab alio multis seculis post confectum esse; quam ab ipso Abrahamo, simplicitatis pietatisque amantissimo. Successu vero temporis Siclos receperunt Israëliticae, ex Aegyptiorum potissimum seruitute in libertatem vindicati, quorum tamen duo genera fuisse, nempe Siclum sanctuararii, & Siclum in usum reipublicae, vix commonendum est, quod diuinae litterae vtrumque commendant, & tot sunt tanque praeclari viri, qui de Siclis veterum Hebraeorum scripserunt, vt frustra esset, post aliorum messem spicas velle colligere.

Caeterum Siclos Judaeorum diligenter aduertisse tum qua litteras tum qua figuras, iis insculptas, praecclare iuvat. Quis enim tam ignarus est, tam negligens rerum, vt ne rumore quidem vnquam acceperit, quam grauitur de genuinis Hebraeorum litteris dissentiant eruditi? complures vt veritatem adcuratius rimentur & inuestigent, ad nummos confugiunt, & in iis Samaritanos characteres reperientes se putant rem praecclare gessisse, eosque vere apud Judaeos olim venisse vsu. Nummi eius generis permulti haud procul ab vrbe Hierosolyma aliquando effossi sunt, & a Dillherro, a Kirchero, ab Hottingero, ab aliis iucunde exhibentur. Et cum haecenus non nulli, praestantis etiam doctrinae viri, fidem nummis istis habendam esse negauerint, mirum est, quam fortiter se alii in defendendis, iis gerant, aut rem nondum satis exploratam perspectamque esse contendant. Non ita pridem illustris Spanhemius, eruditorum facile princeps, reiecta sententia, quae ipsi antea sedebat, praeter multorum opinionem, ita iudicauit: (g), viros, minus etiam in hac orientis litteratura exercitatos, de nummorum, Samariticis Assyriisque characteribus signatorum, antiquitate pronunciaffe securius, pro adfectu quo vel in Samariticas vel Assyrias litteras ferrentur: fidem id genus nummorum suspectam quidem esse, neque tamen e fallorum adpectu statim patere, nullos omnino existitisse culos aut signa.

(g) disert. II. operis elegantissimi doctissimique, de iuribus & praestantia auctimoniae, editionis secundae, quae a C. J. B. C. C. Y. B. facta est Oxoniae. (Spes-anti) inuicem ad filger, fora. v. virille. Per illu. stris. alteram quoque Volumen operis illius diuini certe & incomparabilis conficiat. Sic. ex. epistola ad Cl. Kusterum Aristophanis Comoediis praemissa Amstelod. 1710.

Egnatos ante vel post Babylonicam Hebraeorum captiuitatem; se quidem in praeclaris cimeliarchis incidisse subinde in Iudaeorum nummos, & cum Samariticis litteris, quos pro sinceris ac antiquis agnoscere compelleretur: de aetate, & loco, de condicione erutorum in Iudaea vicinisue locis nummorum constare oportere, antequam de illorum omnium fide tuto possit pronunciari. Ego vero sic mihi persuadeo, ex nummis vix posse argumentum depromi, quo vere emergat, sacrum codicem Samaritanis primum litteris conscriptum esse. Quamuis enim vel maxime poneretur, eiusmodi nummos vere esse antiquos & ab ipsis Iudaeis factos, fieri tamen potuit, vt Iudaei vel aliorum subinde vterentur characteribus, quod hodie a Germanis fieri solet, qui litteris saepe Latinis scribunt, suosque nummos signant; vel duplex haberent scribendi genus, quod Oweno (b) doctissimo Anglo, probatur. Accedit, quod nummi etiam reperiuntur, litteris quadratis notati, qui hodie quidem rariores sunt, eam potissimum ob causam, quod ante captiuitatem adhibiti, terra Iudaeorum deuastata direptaque, perierunt: cum ex aduerso secundo vrbis excidio complures Iudaei, vt est apud Iosephum, res sibi carissimas, & in his forte nummos, in terra recondiderunt.

§. V.

Nummorum interim vsus iam Jobi aetate obtinuisse, & ab iis temporibus omnem eorum originem deducendam esse, ii adfirmant, quibus verba ex libro Jobi (i) maximi videntur momenti, quae dicunt, eum a singulis amicorum, posteaquam ad pristinam salutem rediisset, monetam dono accepisse. De duplici igitur re quaestionem habendam arbitror, an liber Jobi tanta sit vetustate, vt ex eo prima monetarum origo & vestigia certo colligi queant? Deinceps etiam, an verba ista monetae speciem significant? Quo potissimum tempore floruerit Jobus, & ex summa felicitate in maximam calamitatem inciderit, adeo incertum est, vt vix doctissimorum coniecturae inter se conspirarent. Eum vel Iosephi aetate vel paulo post vixisse, coniecit

B Bud.

(b) In Θεολογικῶν Libr. iv. digressione II. de litteris Hebraeorum.
 (i) Cap. xli. comm. xl.

Buddeus (*k*), alii pertinaciter contradicunt. Pariter de ipso libri auctore mirum in modum dissentiunt eruditi, quod ex Lambecio, (*l*) ex Heideggero, (*m*) ex aliis, satis abunde cognoscitur. Quare ex libri quidem antiquitate parum enascitur, quod pondus aliquod ad antiquitatem nummorum istorum conferat. Et facile quis in eam ingrediatur sententiam, quod facit Heideggerus, auctorem posteris vixisse temporibus, & rem omnem, ex schedulis collectam, ad sui seculi genium instituisse. Sed tamen ex altero, de quo dicendum est, nonnihil roboris accedere video. Quamuis enim in Hebraeo sermone vox קְשִׁיטָה, quae agnum significat, suspicionem iniiciat, annon ex permutatione rerum, tum haud infrequenti, verba ista sint exponenda, & amici atque cognati ad Jobum ea munera, agnos scilicet, hœdos, & eius generis detulerint, quae maxime in commercium venire soleant: non tamen adeo inepte dici, vocem illam monetæ genus indicare, contendit Goodwinus, (*n*) ea potissimum de causa, quia idem nomen & de Jacobo (*o*) adhibeatur, quem tamen Stephanus, (*p*) primus ecclesiae novi foederis martyr, agrum fateatur pretio argenti redemisse. Mirum est, Judaeorum gentem, ex primo dignitatis fastigio deiectam, adeo sapientiae laudes deperdidisse, ut non in aliis solum rebus, quae ad scientias pertinent, sed in nummorum etiam antiquorum forma ad mendacia discedat & fere deliret. Abrahami namque nummis Judaei insculptos fuisse censent ex vna parte senem atque anum, ex altera juvenem ac puellam; Josuae in anteriori parte bouem, & in aversa monocerotam? Davidis ex vno latere baculum & peram, ex altero turrim; Mardochoaei denique faccum & cineres, in parte autem postica coronam. Lepidae profecto fabulae sunt, & omni omnino risu dignae, quae neque se

(*k*) In introductione ad Philosoph. ad Ebraeor. §. 2.

(*l*) In Prodrom. Libr. II. cap. I.

(*m*) In Enchiridii Bibliici Libr. I. cap. xxxvi. Conf. simul Frid. Spanhemii filii Historia Iob, Geneu c 13 15 cl xx. 4. edit.

(*n*) De ritibus Ebraeorum Libr. v 1. c. x. §. 7.

(*o*) Genes. xxxii 11. 19.

(*p*) Actorum v 11. 16.

se Lighttooto, nugarum istiusmodi amantiſſimo, cum eas enarrasset (9), adprobarunt.

§. VI.

Postero tempore nummos plerisque totius orbis gentibus vsu venisse, & Aegyptios, (7) Syrios, (8) Babylonios, Phoenicas (9) eos adhibuisse, nullus est, qui ignoret aut dubitet amplius. Adhuc nummum circumferunt, quamvis rarissimum, quem Dido, ex Tyrii oriunda, Carthaginis, in littoribus Africae urbis potentissimae auctor, cudi curasse dicitur. Graecos imprimis (10) cura tenuit, nummos cudendi & iis rerum gesta-

B 2

(9) Horis Hebraicis. ad Marci Caput x 11. vers. 16.

(7) Joannes Vaillantius, quem Jobertus egregiis amplissimisque ornat laudibus, a Colberto in Italiam, Siciliam, Graeciamque missus, ut variis collectis numismatis supellestem, regi Galliarum a Gastone, Duce Aurelianensi, donatam, locupletaret, anno huius seculi primo Amstelodami publici juris fecit Historiam Ptolemaeorum, Aegypti regum, ad fidem numismatum accommodatam.

(8) Idem Vaillantius jam anno seculi superioris octogesimo primo Seleucidarum s. Syriae regum historiam ex nummis ipsorum restituit, quam ipse Cellarius pluris fecit.

(9) de Tyrii res est clarissima, & eorum nummum exhibet Spanhemius l. c.

(10) De Graecorum nummis plures scripserunt, quales sunt Goltzius, qui opera sua Siciliam, Graeciam magnam, & Insulas inscripsit. Harduini liber de nummis antiquis populorum & urbium illustratis, cui jungendum suadet Jobertus ipsius Antirrheticum: dolendum tamen, Harduinum in Prolusionibus ad Chronologiam, ex nummis restitutam, eo audaciae arripit, ut novam fere Historiam Graecorum ac Romanorum conderet. Interim praetermittendum non est, quod Dominus la Croze, regi Borussorum a Bibliotheca, jam anno 1707. contra Harduinum ac Germanium agere coeperit in dissertationibus Gallicis, Roterodami praetermisso suo nomine editis, & 1708. pariter vindicias veterum Scriptorum contra Joannem Harduinum scripserit. Harduini autem opera selecta c. 10 c. 1 x. Amstelodami prodierunt splendidissime impressa, ex quibus observare lubet, Antirrheticum Harduini aduersus Vaillantium omisissum, & additiones atque emendationes, nummis populorum & urbium adiectas, locum eius vicesque gerere. Ex ipso etiam libro de nummis populorum, etiam Harduinus eum tanti faceret, ut Errata Antiquariorum inscribi potuisse jactaret, nunc multa refecit inutilia, plura autem addidit vel verba vel dissertationum specimina. Vaillantius quoque numismata edidit altera vice 1700. fol. Imperatorum, Augustarum, & Caesarum a populis, Romanae ditionis Graece loquentibus, ex omni modulo percussa: accessit etiam de notis Graecorum numismatum literalibus & numeralibus explicatio.

starum famam amplificandi. Quos cum Romani sibi in omnibus studiorum generibus imitandos proposuissent, fieri non poterat, quin & hac ex parte eorum mores adsciscerent, & gloriae cupidores id, quod praeclare factum cum ex oculis hominum auribusque citius euolaret, & silentio tradi videretur, auro atque argento, mutis tanquam testibus, aeternitati commendarent, posterisque, tanquam ante oculis gereretur, exhiberent conspiciendum.

§. VII.

Equidem Romanorum monetas initio simplices fuisse, ex rudi cupro confectas, imo saepius ex corio, ut Numa regnante, & omni tum imagine, tum signo alio caruisse, plane ex eo, quod Plinius (*) enarrat, collectu est facile. Is enim Servium Tullium, quartum Romanorum regem, dicit primum pecudis imagine cuprum signari iussisse, & inde monetas nomen accepisse Pecuniae. Quae vero de Iano veluti primo monetae apud Italos auctore, qui signa coronae ponticae aut navis ei impresserit, relata leguntur, non sine causa Cl. Iobertus (1) in fabularum adscribit numerum. Assibus libralibus, ut inter omnes constat, Romani initio usi sunt, quorum de valore non habitiori ingenio dispicit doctissimus Eisen Schmidius in disquisitione nova de valore pecuniae veteris, scripto isti de ponderibus & mensuris veterum Romanorum & Hebraeorum juncta. Guilielmi Budaei, Parisini, opus (2) de Assibus & partibus eius laboris pretio incomparabile videtur: quanquam haut incognitum, quid nonnullis in eo displiceat. Fridericus enim Hotomannus, Ictus, in praefatione libri de re numaria populi Romani, quem una cum dissertatione de Aureo Justiniano, & Volusio Maetiano, Rhemnio Fannio, Prisciano Caesariense de Assibus, ponderibus & mensuris, & Ioachimo Camerario de numismatis s. moneta Graecorum & Romanorum Anno 1515 LXXXV. edidit, Budaeum libros suos nimis confuse scripsisse iudicat. Cum postea res Romanorum crescere coepissent, & maior undique divitiarum copia adflueret, auro quoque atque argento usi sunt. Argenteos quippe nummos A.V.C. CCCCLXXXIV., & aureos anno DLXII, coepisse,

(*) Libr. XVIII. Cap. III. Histor. naturalis: Servius rex ovium bouumque effigie primus aes signavit.

(1) Praeceptione v. pag. 64.

(2) Libris v. Parisiis 1515 XLII. fol. editum.

piſſe, adeo cognitum eſt, vt ne repetendum quidem videatur ex Plinio (a) auctore, cui maxima hac in re fides eſt habenda. Varia autem adparere ſigna in nummis iſtis, in denariis X., in Quinariis V. in Seſtertiis lls.; in denariis bigatis bigas, in quadrigatis quadrigas, ſeu curru triumphales, perquam diligenter notat Carolus Patinus, in Introductione ad hiftoriam numiſmatorum, (b) libello vtiliſſimo. Imperatores etiam Romanorum, quorum nummos in imperii ſuperioris & interioris diuidunt, variis vtuntur ſignis in nummis, quae ab eodem Patino (c), Morellio, (d) aliisque (e) oculis intuentia perquam ſcite obſeruantur. Neque heic omit-

B 3 ten-

(a) Libr. xxxviii. Cap. lxxviii. Hiſt. naturalis. p. m. 584.

(b) Amſtelodami c. 1710 c. lxxviii. in 12. typis excerpta. Thomas quidem Crenius in diſſertatione l. de ſuribus librariis pag. 87. ſuſpicatur, Patinum multa ex Sauoti campis in ſua horrea tranſtulſiſſe. Et fatendum omnino Patinum Sauoti veſtigia ſecutum eſſe, & praeccepta de re numaria in ordinem redegeſſe. Quod vero ſi factum dicendum, plures hodie eſſent in eodem ſtudio fures & plagiarii, de quibus idem fortaſſe, quod de Celſo Horatius: libr. l. Epit. 111.
Quid mihi Celſus agit? monitus multumque monendus
Priuatas vt quaerat opes, & tangere viret
Scripta, Palatinus quaecunq; te recepit Apollo,
Ne ſi forte ſuas repetitum venerit olim
Grex animum plumas, moueat cornicula riſum,
Furtiuſ nudata coloribus.

(c) In Theſauro numiſmatico anno c. 1710 c. lxxviii. Lutetiae Pariſiorum edito. Auctor tum Medicus Pariſinus Cap. I. de nummis ex auro diſſertit, Cap. II. de nummis Graecis, III. de nummis Conſularibus: Cap. IV. de nummis argenteis Imperatorum Romanorum. Cap. V. de nummis aereis ex maximo modulo. e. ſ. p.

(d) In Specimine vniuerſae rei nummariae antiquae, Lipſiae 1695. cum eruditorum orbe communicato. Tabulis XXII. Imperatores ad Procopium vſque perſequitur, exploraturus quo animo eruditi ſuum theſaurum veterum nummorum, quem tum moliebat, vt ex epiſtola III. Spanhemii ad eum patet, exſpectent, aut excepturi ſint. Operam quidem Morellius inchoatam reliquit, ſed telam ceptam multo labore magnoque doctrinae adparatu perrexit Schlegelius, multis claris inominibus, ita vt cuncta parata ſint ad prelum.

(e) Huc inprimis Vaillantii Numiſmata Imperatorum, Auguſtarum, & Caefarum, ex omni modulo percuſſa, quae quidem Latine inſcriptae; vbi ſingula numiſmata adcurate explicantur, & multa Geographiae antiquae lux accenditur. IV. conſtant voluiminibus. De familiis Romanis etiam Patinus alique commentati ſunt ex nummis. Inprimis Pauli Pedraſſii opes ſue

tendum est Jacobi de Strada, Mantuani, magnum ac nouum opus, continens descriptionem vitae, imaginum, numismatum, omnium tam orientalium, quam occidentalium Imperatorum ac Tyrannorum cum collegis, coniugibus, liberisque suis vsque ad Carolum V. Imperatorem. Quod multis tomis comprehensum, quorum primus A. D. M. D. L. Comiti de Fuggern nuncupatus est, picturas nummorum terse ac polite factas exhibet, & rarum est, multique pretii ac laboris, vix tamen ad nummos Imperatorum accurate discernendos idoneum. Julianum Apostatam nummis suis taurum impressisse, ex Sozomeno (f) accepimus, qui simul commemorat, Antiochenos, annonae caritate offensos, eam ob causam Juliani monetam exagitasse, irridicule exclamantes, mundum ab eo, imperium administrante, non aliter atque a tauris ferocibus, qui cornua in sublime jaciunt, labefactatum euersumque esse. Caeterum adhuc dignum videtur obseruatu, variis intervallis monetas Romanorum mirum in modum deprauatas esse, & iis restituendis consilium saepius adhibitum. Gratidianum namque suum officio boni viri tum non functum esse, grauius conqueritur Tullius, (g) cum praetor esset, collegiumque Praetorum Tribuni plebis adhibuissent, vt res nummaria de communi sententia constitueretur: jactatum enim temporibus illis nummum, sic vt nemo posset scire, quid haberet. Idem fere post Augusti obitum accidit, cum nummi subaerati, tale erat genus, quod ex cupro conflatum, argentea tamen lamina tam arte incrustatum, vt nisi facta scissura, vix aut ne vix quidem dignosci posset: cum isti cumulatim prodirent, sed, vt Iobertus ex Morellio obseruat, fraude patefacta per edicta publica vetarentur.

§. VIII.

Theaurus numismatum Farnesianus, cuius quatuor vel quinque tomi Parmae sol. prodierunt, commemorari debet, quod in eo Caesarum aureos atque argenteos nummos, maximos eorum aereos, medioeres simul & minores consulares, s. Familiarum nummos, & denique exterorum regum nummos exponendos sibi sumsit. Qui familias Romanas ex nummis illustrarunt, sunt praeter Patinum alii complures. Anno 1605. Abrahamus Goriacens in publicum emisit Theaurum numismatum Romanorum, aureorum, argenteorum, aereorum, ad familias eius vrbis spectantium vsque ad obitum Augusti, fol.

Libr. v. Histor. Eccles.

Libr. III. officium Cap. xx.

Haecenus de origine nummorum eorumque apud complures gentes dignitate. Nunc quidem ad Gallos, ad Anglos, aliosque populos progredi possemus, & forte non sine oblectatione ostendere, qua ratione ii quoque abiecta animi morumque ferocitate, & excusso seruitutis jugo, nummos elegantiores consecerint: praefertim cum Britannos Caesar (b) vfos esse aut aereo, aut taleis ferreis ad certum pondus examinatis, & Nicolaus Kederus e regia societate Holmiensi in libro (i) de nummorum in Hibernia, antequam haec Insula sub Henrico II., Angliae rege, Anglorum facta sit juris, cursorum, indagatone non multa solum praecclare differat de Nummis Hibernorum, sed & catalogum adiungat nummorum Anglo-Saxonicorum, & Anglo-Danicorum. Cum vero id non agimus, vt omnem nummorum historiam penitus exhauriamus, quod neque tempus neque ingenii vires permitterent: pauca tantum decerpere lubet ex aliis, quae ad Germanorum monetas nummosque tacere videntur. De Italarum namque nummis, qui Romanorum in locum successerunt, pauca occurrunt obseruatu digna. Pontificis Romani sanctitas pariter & auctoritas apud eos magni habetur, vt minus mirandum, eius quoque nummos maximi videri pretii. Quamuis autem Pontifices multis abhinc seculis iure hoc nummos adornandi, Caesaris beneficio, an sua potestate, incertum, vfi sint; quod Stephani II., Pauli II., ac Stephani III. exemplis patet: neminem tamen adhuc illorum nummos adspexisse, facile mihi persuadeo. Neque audiendus est Baronius, vir cardinalitia dignitate atque inaudito scribendi studio clarissimus, qui Leonem I. anno 461. nummum incussisse annalibus suis prodidit. Hic enim nummus non ad Leonem I., neque ad Leonem III., quod aliis videtur, pertinet, sed ad Leonem VIII., qui seculo X. dignitatem Pontificis indutus memoriam sui contra obtrectatores hac ratione posuit. Quare doctissimus (l) Vignolius, noua quadam arte De-

(b) in Comment. de bello Gallico Lib. v. Cap. 12.

(i) Lipsiae 1708. 4. edit.

(l) Joannes Vignolius Romae 1709. antiquiores Pontificum Romanorum denarios primum in lucem edidit, notisque illustrauit, de quibus Lipsianse in actis c 13 13 c c x, Januar. p. 29.

Denarios Pontificum descripturus, primum eorum auctorem statuit Hadrianum, anno DCC LXXII. in sanctam sedem euectum. Ad propositum reuertamur.

§. XIX.

Maiores igitur Germanorum rudes fuisse homines & venationibus Martisque studiis magis deditos, quam litteris, aut aliis ad commercia vitaeque commoditatem necessariis rebus; saltem ex iis perspicitur, quae Tacitus non adeo quidem inique de moribus Germanorum memoriae prodit. Is namque scribit, ^(m) argentum atque aurum propitii, an irati Dii negauerint, se dubitare: nec tamen aestimare, nullam Germaniae venam argentum aurumque gignere: quis enim scrutatus sit? Possessione & vsu haud perinde adfici. Apud illos videri argentea vasa, legatis & principibus eorum muneri data, non in alia vilitate, quam quae humo finguntur, quanquam Galliae proximi ob vsu commerciorum aurum & argentum in pretio habeant formasque quasdam Romanorum pecuniae agnoscant atque eligant. Inferiores simplicius & antiquius permutatione mercium vti, pecuniam probare veterum & diu notam, serratos bigatosque, Argentum quoque magis quam aurum sequi nulla adfectione animi, sed quia numerus argenteorum facilius vsu sit, promiscua ac vilia mercantibus. Fide plane digna oratio. Non enim Germania ita sterilis est, vt montibus atque conuallibus horrorem iniiciat sine vtilitatis expectatione: sed quod id temporis ⁽ⁿ⁾ ana nona fuerit auri atque argenti, culpa factum est ciuium, qui parco & parabili victu contenti, paulo liberius viuentes, genio indulgebant, & parum curabant auri atque diuitiarum pondera. Cum autem postea crebrius armis congredierentur cum Romanis, qui tum auro argentoque splendidi erant, & quam saepissime pecuniam ostentandi causa secum adferebant, eos quoque auri sacra fames incessit, vt identidem eius generis dapes ad extatandos oculos exoptarent. Serratis inprimis bigatisque delectati sunt: quorum

^(m) de moribus Germanorum p. m. 799.

⁽ⁿ⁾ M. Ioannes Deucerus in Metallicorum corpore juris prooemio ad quaestionem: Warum doch die Bergwerck bey den Alten Deutschen / und andern Nationen vor Zeiten zu bauen unter lassen worden & haud incongrue respondet,

rum de nominibus ipsi disentiunt (o) eruditi, & ferratos vel de typo ferrae insculptae, vel de dentibus vadique adiectis, vel de modo nummos per ferram siue linam explorandi adpelatos esse censent. Tandem edocui, ex terris pretiosa ista effodienda, ipsi manum admouerunt, & eo progressi sunt in aperendis fodinis & eruendis metallis, vt nunc nulli Europae genti aliquid in diuitiis, a natura datis, concedant, sed omnes vel se cum adaequent vel maxime antecellant. Quare jam pridem in cudendis nummis veteres imitati sunt, sed dolendum, eos non tanta ingenii felicitate hactenus fuisse, vt laudem elegantiae ab aliis reportarent. Maxime iis, qui extra Germaniam degunt, & fere id vnicum agere solent, vt Germanorum studiis ac laudi detrahant, displicet, quod nummi Germanorum inscriptiones ostendant nimis prolixas & inutilibus rebus plenas. Neque sibi Iobertus (p) temperare potuit, vir caeterum magna animi moderatione, quin hac in re reprehenderet Germanos iisque Batauos, simili vanitati inhiantes, socios adiungeret, nulla inductus alia ratione, quam quod omnis profus antiquitas eius ignoret generis prolixitatem. Et quamuis hodie eo elaborarint nonnulli, viri docti & prudentes, vt hoc opprobrium, si tanto dignum est nomine, deleterent, eamque ob causam Legenda & inscriptiones ad veterum rationem instituerint: nondum tamen modus est inuentus, quo communis & inueterata eorum apud nos opinio tollatur, quibus nulli probantur nummi, nisi amplissimis verbis omnibusque honoris titulis onusti. At enim vero res saepe ita sunt comparatae, quarum causa nummi conficiuntur, vt nesciret quisquam, quid sibi velint Legenda, quid inscriptiones, nisi prolixius paulo describerentur. Idque circo Germanos non quidem omnes omni culpa carere dixe-

rim
C
(o) Confer. Tenzelius in Monatl. Unterredungen anno 1689. Mens. Septembr. p. 899. Ceterum cum Taciti verbis conferri possunt ea Chiffletii, P. I. Vespontionis C. x l. ix. quibus adferit, Germanos; Gallicis excultos moribus & consuetudinibus monetam conlasse. Pauca etiam de nummis Romanorum apud Germanos valde caris differit ex Tacito Philipp. Clauarus in Germaniae antiquae Libr. I. Cap. x v l. i. & ex Herodiani libro v l. adferit, postea Germanos maximam pecuniae cupiditatem incesisse, quam a prisca continentia paulisper deslexerint.

(p) praeceptione v l. pag. 168.

rim, aliqua tamen dignos excusatione: praesertim cum coeperint, quae neglecta sunt hactenus, laudabili studio compensare.

Quod vero originem monetarum apud Germanos attinet, ea valde est incerta: quod primae res huius gentis ita sunt obscurae, ut forte inglorium sibi quis olim duceret, eas studiosius inquirere. Nullos reperimus annales, nulla monumenta publice posita, nulla studiorum vestigia apud veteres Germanos. Quod etiam minus mirum videatur; quia gens erat, ut jam dictum est, inculta, horrida, barbara; & de sui gloria nominisque immortalitate minus, quam de utilitate ac bellorum strepitu sollicita. Romanorum opera, Caesaris potissimum & Taciti, Germanorum memoria non penitus interit, sed conservata, posteris causa exstitit, cunabula gentis suae peruestigandi. Etiam si vero complures hodie sint, qui egregie & copiose de rebus Germanorum antiquis scripsere, nihil tamen, & ne apicem quidem video de monetis, quo scilicet tempore apud illos obtinere coeperint. Caesaris aetate Germanos omnem pecuniae usum effugisse atque prohibuisse, non incongruum est, ex ipsius verbis conicere: dum eos, scribit, (9) quot annis alio transire cogi, ne aliqua oriatur pecuniae cupiditas, qua ex re factiones diffensionisque nascantur. Germanos non prius nummos incudi curasse, quam regum Francorum imperio, & postquam Romanorum res dilapsae erant, conliciamus licet.

Nummos nonnulli a monetis discernunt subtilius, eosque dicunt esse in honorem regum virorumque illustrium, & conservandam rerum gestarum memoriam inventos; has autem inseruire civium solere commerciis: quanquam scio nonnullos etiam nummorum nomen reicere, tanquam iis non conveniens satis, qui Metalliones appellatur: & de vocibus istis multum inter se quaesivisse Tenzelium (*) atque Horaeum, summos nostra memoria homines, neque tamen litem aut dubiam vocum significationem sustu-

(9) L'abr. v. l. Cap. 22. Comment. de B. G.
 (*) Conf. Appendicem Tenzelii ad part. II. lineae Ernesti, Nummophyl. Sa-
 monici, ubi Heraei literae recensentur, quibus vocem Metallium substituit,
 cum Tenzelius significasset, vocem nummus non ita quidem recte pro Me-
 dailles usurpari.

stulisse. Quam in re nummaria differentiam heic quoque obseruan-
dam esse, libenter iis concedo, a quibus forte mihi occurritur, di-
centibus, hac ratione summa iis misceri, neque quemquam perspi-
cere posse, quid mihi velim hac narratione; sed tamen veniam hoc
benignius dabunt, quod in genere de nummorum (quo sensu cun-
que haec vox accipitur) origine & progressu dicimus, & nummi
vix alibi locum reperiunt, quam in ea ipsa re monetaria.

Credibile igitur est, Francos in Galliam profectos, secque Ro-
manorum armis, seruitutem portendibus, ingraturum liberis homi-
nibus praemium, obiicentes, nonnetis yti coepisse, & Romanos eo
tempore idem curasse, quod hodie Rex Galliae, vt, pecunia ad ex-
teros deportata, & gratiam inirent, & excitarent admirationem,
Quare sicuti Iudaeis nummi erant, Romani imperatoris imagine
notati, & Christus (u) argumentabatur, eos ad soluendum Cae-
sari tributum teneri, hac imprimis de causa, quia nummos impera-
toris amplecterentur. Ita & Gallis pecuniam Romanorum per-
missam fuisse, posteaquam a Caesare in eorum potestatem essent
redacti, & ab iis Germanos finitimos, vt paulo ante commonui, pe-
cuniae usum didicisse, ad probandum non difficilium est, quam ad
eloquendum. Cum vero gentes barbarae non exteras solum Ro-
manorum provincias atque vrbes diriperent, sed & ipsam Italiam in-
gressi, Romam, antiquissimam totius imperii sedem ac domicilium,
oppugnarent: Germani quoque, quos tum Francos (a) de libertatis
studio adpellabant, in Galliam (u) profecti, suos ibi reges, Germanorum
sanguine editos, constituere. His etsi regia esset potestas, & summum
apud suos jus, summa virtus, vt & bella decernerent, & leges fer-
rent, & supplicia exercerent, non tamen ea semper erat libertas, aut
audacia, vt nescientibus aut inuitis & renitentibus Graecorum im-
pera-

March. xxi.

(1) Non enim erat certa Francorum gens, vt & Hunnibaldis inepte tradidit, im-
postor ille, de quo Struuius in dissertatione, de doctis impostoribus, & ii fal-
luntur, qui ex loco nescio quo Ciceronis, vbi de Frangonibus scribit, Fran-
cos sibi nominari putant; sed plures Germanorum gentes, foedere confo-
ciatae contra Romanos, id nomen, acceperunt. Confer, Iacobus Schil-
dius in elegantissimo libro de coalitione populorum.

(u) Minime placet eorum sententia, qui Germanos in Galliam transisse negant:
vid, Hadrianus Valesius in praefatione ad historiam veterum Gallorum,

peratoribus, ad quos tum summa imperii redierat, quando vellent, nummos possent incidere. Ab his enim seculo demum sexto impetrarunt, vt iure signandi nummos libere vterentur. Et egregie obseruat Jobertus, (*) reges Franciæ, vt erga imperatores gratos se publico testimonio gererent, ad sociasse vultum imperatoris, a quo vel in foedus adsciti vel adoptati fuerint. Cum primis autem esse istos nummos Justini & Justiniani temporibus reperiundos, quorum aliquot delineari fecerit du Cangius, Theoberti nimirum, Childerici & Clotarii, singulosque dissertatione erudita in suo Joiuville illustrauerit.

§. XIII.

Ex Francorum nummis maxime occurrunt apud scriptores ii, qui solidi adpellantur, & denarii, vtrinque signati, & reliquos, imprimis cauos, forma modoque superarunt. De solidis dubium, quid adfirmandum. Eorum nomine omnes nummos, qui non caui erant, intelligi, vix dixerim, quod denarii a solidis aperte distinguuntur. Qui iuris disciplinae dediti sunt, varias adducunt solidorum (*) significationes. In iure, Saxonibus usitato, Solidus dicitur xii. denarios efficere, siue sex & decem nummulo nouos: in iure autem ciuili denarius idem est, quod aureus: in inferiori Germania solidi xxxii. Joachimicum constituunt. Seculo vi. Thuringos bracteatis nummis operam dedisse, sunt, qui magna quidem verborum pompa coniciunt ex nummis Gothanis. Quibus quid mihi velim, satis cognitum est. Cum enim seculo xvi. arx Grimmensteinensis, vbi Gothæ incumbens, solo aequaretur, in ruderibus eius, nescio quis, nummos bracteatos inuenit, a Jacobo Mel.

II (*) præceptione v. pag. 48. Et Hachenbergius in Germania media dissert. x. §. 7. p. 159. sic egregie: Post collapsum Romanorum Imperium, quamuis Gothi, Franci, Longobardi, viribus ac imperio jam inualescerent, comiter tamen Imperatorum Byzantinorum, qui suos habebant Exarchos apud Rauennam, Maiestas in occidente obseruabatur colebaturque. Vnde & pecunia, apud Byzantium cusa, per occidentis prouincias Italiam, Galliam, Germaniam frequens vsurpabatur. Id quidem occasione L. V. C. de suscepti. Caeterum de Solidis VVelfnerus in obseruationibus præfic. liter. G. p. 181. & Hachenbergius in German. mediæ Dissert. x. §. XII. XIII. xiv. qui docet, solidos neque apud Romanos semper eiusdem fuisse ponderis aut bonitatis, neque apud Germanos eodem pondere præloque: solidos etiam reperiunt aureos, denarios vero ex aere atque argento factos.

Mellenio, (z) viro nobilitate generis & doctrinae praestantia inclyto, eleganter descriptos. Caspari Sagittario, (a) Historiarum apud Senenses olim professori, quantumvis visi sunt pretii & digni, ex quibus antiquitas arcis illius clarius demonstraretur. Saeculo enim vi. Francos & Saxones, existimat, quae duae erant Germaniae gentes potentissimae, Hermenfrido, Thuringorum rege devicto fractoque, omnem Thuringiam in duas partes devivisse, & vt huius rei memoria hoc esset testator, nummos istos incisisse. At enim vero Tenzelius (b) magna cum lectoris voluptate docet, bracteatos illos Grimmensteinianos, multo esse juniores, minimeque ad Saeculum vi. retrahendos, aut Thuringorum nummis adscribendos. Interim Francorum reges monetas fecisse, ex supra demonstratis tam certum est, quam quod certissimum. Dagobertum autem, septimum Francorum regem, multis quidem virtutibus, in primis liberalitate erga egenos fortunaque offensos clarum, sed vitis etiam haud exiguis obrutum, primum fuisse, qui jus monetas cudendi, aliis concesserit, ex nonnullis de eo testimoniis cognitu perquam test facile. A Lehmanno (c) enim, optima laudis magnaeque prudentiae scriptore, memoriae proditum est, Dagobertum jus illud Spirensibus, vt suam erga eos gratiam ostenderet, liberaliter permisisse. Quae cum ita sint, vt sunt, luculenter patet, Spirae, vrbe & antiquitate & fortitudine civium inclita, primum monetas factas esse. Idem namque de aliis vrbeb; amplissimis quidem Germaniae, dici nequit: & tere ex hac re praerogativam sibi Spirenses tribuere videntur, quod soli ante jure hoc donati sint, quam Caesares Germanorum summae rerum praecessent. Sed quales isti Spirensium fuerint nummi, non adeo mihi constat.

Postea vero quam Carolus, qui ex rerum gestarum multitudine magnus vsurpatur, imperium a Romanis ad Germanos transtulerat, non amplius ex concessione Graecorum jure signandi

C 3

(z) in literis de quibusdam nummis historiam Thuringicam illustrantibus ad Sagittarium.

(a) in antiquitatibus regni Thuringici.

(b) in supplemento Historiae Gothanae, Anno c12 13 c11, edito, Sectione I. s. x.

(c) in Chronico Spirensi, libro ad historiam Germaniae maxime necessario,

gnandi nummos vtebatur, sed plena possessione, & ea auctoritate, quam vna cum summo imperio acceperat. De huius Caroli moneta imperatoria nonnulla idem, quem paulo ante collaudauimus, Lehmannus (d) adfert. Inprimis se dominum vrbs Romae gessisse, ex nummis, quos edidit, egregie ostendit le Blanc in dissertatione sua historica de nummis aliquot Caroli M., Ludouici pii, Lotharii, eorumque successorum Romae obsignatis; quamuis eo errore liberandus est le Blanc, quod nummi, Imperatorum nominibus ornati, imperatoriis quoque adnumerari debeant. Plures enim nummos Pontificum pro Imperatoriis argumenti loco adfert, ad confutandam eorum sententiam, qui principes illos vllam vnquam Romae auctoritatem habuisse negant; non tam nominibus Imperatorum frustratus, suaque deiectus opinione, quam Pontificum monogrammatibus, a se plane ignoratis. An vero ex his statim pateat, nihil vnquam auctoritatis imperatoribus, nihil iuris, nihil imperii, Romae fuisse, sed nomina eorum honoris tantum causa in nummis Pontificum exprimi, me nondum induci ad credendum patior; haud quidem negatus, quantum a me Vignolius (e) & rebus & argumentis dissentiat. Caeterum Iacobus Biaeus in Francia Metallica rifu digna adfert, haec Caroli M. nummis legenda fuisse, dicens: VT RHENVS AC DANVBIVS SINT VTRINQVE PER VII. DCCCXCVIII. SAXONIBVS CRVENTO PRAELIO DEVICTIS DCCCLXXXIII *e. f. p.* imo auidetur & in epistolis contendit, Ludouicum piium nummum adornasse, in quo ad Pontificis genua Caesar prouolutus dexteram porrigat, cum Legendis: BENEDICTVS QVI VENIT IN NOMINE DOMINI. Equidem Ludouici Pii nummus, cuius in vna parte crux quatuor cincta globulis conspicitur, cum verbis HELVDVICVS IMP. †. in auersa autem templum, cum Legendis: XPISTIANA RELIGIO: eruditorum ingenia valde exercuit. Eum iam pridem in Dania repertum suis Danicis, (f) inseruit Libr. vii. Olauis Wormius, & templum eam ob causam ipsi impressum existit.

(d) l. c. pag. 158.

(e) de Denariis Pontificum: ex quo Lipsiensis in actis ann. 1710 c. 10. Januar. pag. 31.

(f) Wormii opera Hassniae c. 10 l. c. 11; fol. prodierunt sub titulo Antiquitatum Danicarum.

Antiquitatum Danicarum, c. 10 l. c. 11; fol. prodierunt sub titulo Antiquitatum Danicarum.

existimat Tenzelius, (g) quod nummus signatus sit in memori-
am Archiepiscopatus, a Ludonico pio Hamburgi instaurati an-
no 1000 ccc xxxiv., quatuor autem globulos significare, Euange-
lii vocem in omnibus jam terrarum plagis percrebuisse. Vir
nescio quis eruditus! in eam ingressus erat sententiam, globulos
illos circulo circumdatos, imposita cruce, causam postero ex-
stitisse tempore, vt pomum, den Reichs Apffel, nummis impri-
merent Caesares: sed Tenzelius ex Caroli du Freshe dissertatio-
ne de inferioris aeni numismatibus, Cuperi Apothéosi Homeri,
Wagenfeldii commentatione de S. R. Imperii summis officialibus,
omnium consensu probat, insigne illud originem suam magis ad
globum, Imperatoribus gentilibus in nummis haud infrequentem,
referre, quo se dominos vniuersi orbis professi sint, atque testati,
quam ad hanc figuram. Idque satis emergere ex nummo illo
Mauritii Imperatoris apud Lipsium libr. III. Cap. 15. de Cruce:
neque procul abest ab hac sententia Iobertus: (b) Huic, scri-
bens, globo insidet quandoque victoria alata, interdum tamen
crucis signum post Constantini M. praesertim aetatem, quae testa-
ti sunt principes, se Iesu Christo referre imperium suum accep-
tum, quem ideo quoque regum regem consueuerunt adpella-
re. Caeterum Carolo M. ad vitae exitum vocato, Imperato-
res in liberis imperii vrbibus viros publice constituerunt, quibus
ius esset monetandi & de re nummaria prouidendi: quod rursus
ex Lehmanno (i) cognoscitur. Quomodo haec monetandi li-
centia ad alios quoque Germaniae & Imperii Romani ordines
peruenerit, nunc praetermittimus silentio, infra occasione ferente
plura dicturi. Hoc saltem vero haud dissimile videtur, Germa-
nos non prius nummos signasse, quam fodinae apud eos inuentae
sint, optimam materiam & ingentes diuitias abunde satis proferen-
tes. De quibus vt heic breuiter dicamus, tas esse iustumque du-
co: quod ex inde de Germanorum nummis in promptu erit certo
diiudicare.

§. XV.
De fodinis quidem exterarum gentium, quando coepe-
runt,

(g) in Colloquiis Menstruis c. 10 1001 xxxix.

(b) l. c. praecip. 1x.

(i) l. c. Libr. I v. Cap. xiv.

fint, qua primum ratione fuerint instructae, quo inuentae casu, jam disputandi prolixius neque animus est, neque locus: quam haud dubito, & iucundum fore & vtile pariter, si ex antiquis litterarum monumentis edocerem, Thubal filium Iapheti, cuius in diuinis etiam litteris (k) mentio inicitur, originem dedisse omnibus, qui fodiendo metalla conquirunt. Ab eo enim, vt politiores viri arbitrantur, Iberi descendunt & Chalybes, populi olim in Asia praepotentes, inter Pontum Euxinum & mare Caspium, qui metallicis venis fuere clarissimi, & postero tempore, quantum ex Iosepho intelligitur, in Hispaniam traiecerunt, in aliis etiam terris venas inquirendi metallicas cupidi, ibique nomen Thubal penitus exaruit. Chalybes autem ex nomine homines esse credit auctor (l) Chronici Carionis, qui res natas in terra magno studio multoque labore quaesierunt; inde nomen vrbs fuisse Alybe, quam sic nominet Homerus: (m) Ἀλλόθεν ἐξ ἀλῆβης, ὅθι ἀργύρε ἐστὶ γενέθλα. Porro obseruat, Apollonium scribere, ad Chalybes in Asia venisse Argonautas, eumque sic canere:

Haec gens tellurem rigidam non vertit aratro

Sed ferri venas scindit sub montibus altis

Marcibus haec mutat, quae vitae alimenta ministrant.

Multa certe de fodinis auri, argenti, ferri, aeris in Epiro ex Strabone essent differenda, si huc ea spectarent. De Aegyptiorum fodinis lectu plane iucunda sunt, quae Diodorus Sículus (n), princeps Historicorum adfert: ἐν τοῖς ὀρύγμασι, scribens, καὶ καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα καταζαγνόμενοι τὰ σώματα πολλοὶ μὲν ἀποθνήσκουσι, ἀπὸ τῆν ὑπερβολὴν τῆς καυστικῆς. Ἰνὲς δὲ ταῖς δυνάμεις τῶν σωμάτων καὶ ταῖς τῶν ψυχῶν κατὰ φύσιν ὑπομένουσαι πολὺν χρόνον μέγιστον τῆς ταλαιπωρίας. ἀγέλωτες γὰρ αὐτοῖς ὁ θάνατος ἐστὶ τῶν ζῶν. ἀπὸ τῆς μέγιστον τῆς ταλαιπωρίας. Haecenus Sículus ille: nunc ad rem.

§. XVI.

Fodinas Goslarienses vetustissimas Germaniae, quibus no-

(k) Genesios x. 2. & Ezechiel xxvll. 12.

(l) Libr. i. p. 22.

(m) Iliad. II. libr. in fine.

(n) Libr. III. §. 7.

men est ab vrbe Goslaria, ad flumen Gosam in ducatu Brunsvicensi sita, reiectas esse imperante Ottone I. communis fert opinio, earumque origo mirabilis videtur. Venatorem namque, cui Ramne fuerit nomen, equum suum arbori alligasse perhibent, vt in montium jugis atque rupibus feras strenue persequeretur, sed cum ad priorem locum rediisset, equum vidisse vngulit terram effodientem, eumque propius accedentem cognouisse, venas ibi reperiri metallis profucentes. Inde montem Rammeli-um vocari, curiose satis & non minus diligenter obseruat Hein-ecius (o), idque simul addit, Engelhustum ex genio illius seculi ver-
sus facetos hanc in rem confecisse, quorum fere haec est summa:

Longae sylvae scrutator, cervorum concomitator,

Ramne fuit dictus, ramorum perculit istus,

Est mox tantillo Rammesberg dictus ab illo

Vxor huius Goza, nunc est ex hac aqua Gosa.

Ottonem I. Imperatorem argenti fodinas in Saxoniam aperuisse, multa docent aquae Meibomium, (p) doctissimum virum, monimenta antiquitatis: eorum autem opinionem, qui ottonem pariter in Misnia fodinas tradunt coluisse, Guolfgangi Crausii, Val-entini Monzeri, Brotrufii, sibi Hornius (q) minime probari scienter scribit. Aliquot vero post seculis Otto, Dux Saxoniae argenti fodinas, ab auriga, anno c. 10 c. lxxix. massam aeris in via reptam domum secum ferente, detectas, eo in loco primum aperiri iussit, qui hodie tractus metallifer dici solet, & ex iis tantum argenti accepit, vt Fribergam, urbem adhuc celeberrimam, conderet, & ipse diues vnus post hominum memoriam adpellaretur. Duo erant Ottoni filii, quorum vnus, Albertus superbus, a ficcariis, quos Henricus VI. Imperator, fodinarum Saxoniae cupidus, pecunia, vti fama (r) creditur, sollicitauerat, sublatus; alter autem

D. Theo-

(o) in antiquitatibus Goslariensibus, quae v. libris ante paucos annos prodierunt.

(p) in dissertatione de Metallis Harticis thes. 54.

(q) ICtus VVitembergensis celeberrimus in dissertatione de regali metalli fodinarum iure §. xii.

(r) Nonnulli Albertum morbo confectum esse putant: Imperatorem tamen eius mortem non iniure tulisse, & saltem suspicandi dedisse occasionem ex iis constat, quae cum Theodorico acciderunt.

Theodoricus, cum pari modo in Palaestina (s) infidiis peteretur, dolo inclusus, nauise ad salutem & fodinarum possessionem prospere recepit. Anno c10 cccc lxxi, fodinae Schnebergenſes (t) inuentae, ex quibus seculo xv. incredibiles diuitiae prouenerunt. Anno c10 cccc xc. yenaee argenteae Annabergae coeperunt, & anno c10 cccc lxxxvii. Comites Mansfeldenſes suas fodinas ex concessione Electoris Saxoniae administrarunt, ex quibus tamen valde sunt locupletati. Sed in his diuitius quid commoror? Quid operam in iis consumo rebus, quae in vulgus jam pridem editae omnium ore enarrantur? Albinus (u), multa doctrina ac indefesso legendi scribendique studio clarus, omnia pluribus persequitur, quae heic temporis inseruientes nutu tantum adpellauimus.

§. XVII.

Cum ergo Germani tanta argenti copia vndique abunderent, quid obstat, quo minus dicamus, eo tempore multum apud eos pecuniae & egregios nummos exstitisse? Nunc quidem haud raro vti multorum principum, sic Henrici potissimum, Marchionis Misniae, (cui ILLYSTRIS cognomen fuit, & seculo xiiii. multum argenti ex fodinis magnique thesauri redierunt) inueniuntur bracteati nummi. Quorum cum heic facta sit mentio, atque illi ipsi ad nummos Germanorum antiquos pertineant, has esset, eorum quoque contexere historiam, difficilem sane multisque

(s) Versus Georſi Fabricii Chemaicens. adducit Spenerus in Syllog. pag. 315.

Multorum infidias passus Ditericus iniquas

Terra quod argenti patria diues erat.

Naugio rediit Syrius hie ſectus ab oris

Fugit Caesareos abditus vtre dolosa.

Nempe quod auri eſſet non iustus Caesar amator

Id docuit damnis, capte Britanne, Tuis.

(t) Plura de iis & vrbe Schneeberga, Misniae Hierosolyma, refert Christianus Melzer, VVolekenſteinensis, in Chronico Schneebergenſi anno c10 100 lxxxiv. edito: qui & pagin. 348. Albinus inprimis errorem confutat, qui in Chronico suo Titul. iv. memoriae prodit, inde ab anno c10 cccc ccc cxi. die Dorotheae, ad annum vsque c10 10 1. ex fodinarum Schneebergenſium decimis Saxoniae ducibus 100 cxi. cenarium millia florenorum proueniſſe, & inde statuit, sexaginta sex annorum intervallo 146192. tonni. ex fodinis illis haustas esse: sed falso.

(u) in Weisniſcher Chronick.

tisque nodis implicitam. Namque eos siue a Francorum regibus inuentos esse existimes, quod quidem vero esset maius, siue ab Henrico I. Anglorum rege, in Germaniam illatos, quod Sperlingio, (x) viro amplissimo, apprime placet; semper tamen, quo premaris, onus Tibi incumbet grauissimum. Quare satius esse arbitror, sic cum Tenzelio (y) statuere, Ottonis I. Imperatoris temporibus apud nos primum argenti vena inuenta, nouum illud nummorum ex purissimo argento bracteatorum genus in Germania introductum esse. Eo autem tempore cum magna esset Germanorum ruditas, & pauciores scirent, qua ratione nummorum typi fabricandi sint, quibus nunc aliqui tantam dederunt operam, vt facili negotio nitidissimos nummos incudant; aliter haud fieri poterat, quam vt rudes euaderent nummi formaque iucundi minus. Anno c1010c1xxxviii. rusticus quidam iuxta domum suam vnam (z) bracteatis nummis plenam inopinato effodit, quorum singuli maiores fuere grosso Bohemico, in media rota sex radiorum & notulis rotundis in circulum ductis signati. Rusticus, nummorum ignarus liberis suis eos concessit, qui ludibundi omnes, trecentos fere, perdidere. Anno c1010ccvii. idem fere accidit in pago Goeriz, quod vno lapide a Querfurti abest. Sexcentos namque nummulos agricola quidam ex ruderibus aedium igne consumptarum eruit, ex aequo omnes bracteatos decem fere generum, quorum complures erant verbis signati: MONETA HALENSIS. Causa exstiterunt Ioanni Petro Ludouici, vt singularem librum Germanicè scriberet, DE RE NUMMARIA APVD GERMANOS MEDIÏ AEVÏ anno 1709. 8. editum. Occurrunt in eo vtilissima quaeque, & ea, quae viri, omni juris disciplina politicissimi, in hoc quoque studiorum genere manifeste produnt industriam. Interim haud temerarie dixerim, obscuram esse bracteatorum historiam. Stupemus enim & in magnam admirationem rapimur, eorum litteras & imaginum deformitatem intuentes. Quo antiquiores sunt, hoc magis sunt deformes: quo notabiliores, hoc inutiliores. Nihil enim ex iis rationi temporum lucis adfunditur;

(x) in Epistola ad Mellenium de nummis bracteatis.

(y) In supplemento Histor. Gothan. Sect. I. §. x.

(z) Tenzelius Monatl. Unterredungen 1689. Menf. Junio p. 620.

nihil veritatis historicae, nihil perspicuitatis inuestigatur, nihil elegantiae, nihil certitudinis hauritur. Quid ergo? nonne oleum nos operamque perdere putares, si in iis quidquam studii poneremus? Olearius, amplissimus vir, doctrinae praestantis & virtutis vere diuinae, jam pridem monstravit, quam arduum sit, in horum nummorum explicatione periculum facere, dum Isagogen ad Nummophylaceum bracteatorum edidit, multo labore confectam. Neque Otto Sperlingius, magna juris doctrina, omnibusque artibus excellens, quibus ad humanitatem informamur, negligentior fuit aut laboris impatiens, cum de nummorum bracteatorum origine commentaretur. Magno etiam ingenii flumine monstrat Heinkecius, nummos quidem bracteatos sigilla superare antiquitate, copia & diuturnitate, sed chronologiam nihil quidquam adiuuare, neque tantum ad historiam mediae aevi conferre, quantum sigilla, neque nummorum *γυναικῶν*, elegantiam, atque inscriptiones aequiparandas unquam esse elegantiae, inscriptionibus, & *γυναικῶν* sigillorum. Multa ubique immiscet iucunda lectu, quibus suam confirmat sententiam, & quam ridicula saepe vel in ipsis bracteatis occurrant, vel ex eorum interpretatione enasci soleant.

§. XVIII.

Non autem bracteati solum, sed alij etiam nummuli cussi sunt. Grossi veterum complures, imprimis Friderici bellicossi reperiuntur, itemque Ernesti, Guillelmi & Alberti D. D. Sax. Silber Groschen 1477. facti. His postea Friderici Sapientis, Georgii & Ioannis Ducum Saxoniae nummuli successerunt, quibus nomen est a fodinarum monte: Schreckenberger: quales etiam, sed aucto pondere, Ioannes Fridericus Senior & nat. Elect. Mauritius, D. S. 1547. Augustus Elector 1564. fieri curarunt sedulo. Unde nomen his nummulis impositum, ex iis discitur, quae Tenzelius (b) tradidit. Constat enim anno MDCCCXIV. oppidum in tractu metallifero extractum, cui nomen ex Maria virgine, loci patrona, enatum est; primum autem, qui ex ciuibus argenti venam scrutaretur, Schreckenbergerum adpellatum esse, ab eoque & fodinam & nummos nomen accepisse. Quos

(a) in opere de veteribus Germanorum sigillis, sumibus Nicolai Foersteri anno 1713 c. c. ix. fol. edit.

(b) Tenzel. Colloq. Menstruis 1689.

Quos cum aliquando Ephraim quidam Judaeus corrupisset, Lip-
siae eum captum, atque ignibus traditum esse, Peifferus (c) ob-
seruat. Complures alias vulgaris monetae species iis tempo-
ribus vsu venisse, tantum abest, vt quisquam dubitet, vt ex
maiorum nostrorum commercii vitaeque studio sibi facile in-
memoriam reuocet: quibus quidem nunc exponendis non am-
plius locum relinquimus, postquam ad ea tempora citatis quasi
gradibus properamus, quae elegantiores nummos & notatu dig-
niores offerunt, vt iis oculos animumque pascamus. Tenzelium
cura tenuit, omnem monetarum historiam, quae in Saxonis
terris quinque fere seculis obtinuerint, plenius contexendi, quam
primum Saxoniam Numismaticam absoluisset, sed morte praeuen-
tus vix operam inchoatam reliquit. Quod si quis fuerit, quem
cupido incessisset, & pretium & mutationem cuiuslibet monetae
cognoscendi, quidue in re nummaria multis ante temporibus
a principibus Germaniae sit constitutum, qua se quis ratione in-
aestimandis nummis gerere debeat, is velim euoluat Alemanni
(d) consultationes, viri in vniuersa juris disciplina versatissimi,
qui multa inspergit inuenturiora & vtilia, sed tamen ob muti-
latum minusque cohaerentem sermonem, quo librum suum con-
scripsit, saepe numero legentibus fastidium excitat. Maiori sua-
uitate illustris Viri, Georgii Engelhardi a Löhneyss incompara-
bile (e) opus se legentium animis insinuat, quod non de fodi-
nis & Metallicis solum sapienter praecipit, sed etiam parte VIII.
pag. 179. partim de origine, materia, ac figura, antiquorum num-
morum, partim de pretio, pondere & signandi modo, qui hodie
a Germanis obseruetur, ita instruit, vt non possit lector,
cuius est in manibus liber, & in animo vis aliqua iudicandi, eius
non detineri amore. Neque praetermittendus est Paulus Ha-
chenbergius, Professor Heidelbergensis, qui in Germania sua Me-
dia, primum quidem Heidelbergae MDCCXXV. & postea Je-
nae

(c) Chronic. Lipsienf. Libr. II.

(d) Consultatione VIII. vbi de iure, valore, mutatione, & peruariis speciebus
monetae: pag. 370. vsque 930. editionis Magdeburgae 1613. 8. factae.

(e) Gründlicher und ausführlicher Bericht von Bergwerken: Stockholm &
Hamburg prodit MDCCXXI. fol.

nae c10 10 cxxxvii typis impressa, dissertatione X. de RE
 NUMMARIA VETERVM GERMANORVM praeclare
 dicitur. Solidos namque, denarios, marcas, florenos, ducatos,
 thaleros, grossos, bernos, obulos, Schillingos, quorum hodie
 magna copia reperitur Episcopi Wurzburgensis auctoritate, S.
 Kiliani imagine signatorum, & alios breuiter, sed egregie expli-
 cat, multo styli & verborum nitore, simulque leges veteres rei
 monetariae doctissime tradit.

§. XIX.

Cum vero semel de vulgari moneta diceré exorti simus, paucis
 adhuc de minutissima eius parte dispiciamus, & simul, quomodo jus
 illud monetandi, quod vocant, in Germaniae etiam principes sit
 deriuatum. Scilicet non omnibus Germaniae prouinciis eadem eras
 fors & nummorum praestantia, quae Saxoniae; sed fodinis ar-
 genti destituta cuprum rude vel leuiter signatum in commer-
 ciis adhibebant. Quare in Franconia potissimum & Sueuia obuli
 copiose producti sunt, quos Heller vocabant, ab Hala, oppido
 Sueuia nobilissimo, vbi isti cumulatim conficiebantur. Haec
 moneta superioribus temporibus, cum iam nummi signati in Saxo-
 nia frequentes essent, in vendendis rebus crebro vsos esse Sueuos,
 sed magis ex pondere, quam numero aestimasse, tot contractus, tot
 venditiones, tot lites pecunia aestimatae loquuntur, (f) vt frustra
 esset, si plura vellem exempla in medium proferre. Equidem vbi scri-
 ptiores libras obulorum adpellant, non adeo certum est, quales pot-
 tissimum intelligant, & ii forte propius rem attingunt, qui ex cre-
 briori vsu Halensium sentiunt, omne pecuniae genus post Halen-
 sium nomine adpellatum esse. Herbipoli olim libram obulorum flo-
 reno

(f) Vlticus, Comitem Vircenbergensem, urbem Tubingam anno c10 cccxlii.
 Librarum pondo .CM. (Heller) a Comite Palatino, Gozzone, redemisse,
 proluxe exponit Martinus Crusius part. II. lib. II. cap. xvii. Annal.
 Sueuic. Idem Vlticus cum Metis equestribus ludis interfuisset, & domum
 reuersurus in ipso itinere omnium opinione citius a Dynasti Vinstringen-
 sibus, facto hostili impetu, in custodiam daretur, non prius inde discedere
 potuit, quam c c c lxx. besium argenteorum soluisset. Ex quo fere conji-
 cerem, Sueuos argentum magis pondere aestimasse, nondum signatum, sed
 obulos ex cupro factos in commerciis adhibuisse perpetuo. Vlticus enim
 Grunzingen 100 pondo librarum, & suarum comitatus Grunzingensis
 possessionem 100. M. libris obulorum sibi adquisiuit,

reuo Rhenano aequiparata esse, Paulus Matthias Whenerus, idus omni laude dignissimus, memoriae prodit, id simul adiciens (2), se in Chronico Hennebergensi, quod a Spangenbergio conscriptum, plures significationes des Pfund Heller reperisse, ut varium deprehendat huius verbi fuisse usum. Spangenbergium enim referre: Er habe im Kloster Vessera am Thüringer Wald gefunden / Das ein Pfund Heller sey achtmahlt. 30. d. i. 240. Pfennige oder 8. gemeine alte Pfund: quibus si 12. nummos addideris antiquos, erit florenus vitatus: eundem alio in loco: Ein Pfund Heller thut drißhalb floren: & non ita multo post: Ein Pfund Heller ist 15. Albus. Idem vir doctissimus paulo infra rationes exponit, quibus commotus a Goldasti sententia discesserit, qui obulos illos, Heller, non ab oppido Hala, sed *aus dem Appelsolis* dici existimauit.

§. XX.

Porro de iure monetandi memini me supra significare. Longum autem esset, & vix sperandum, ut fortuna, votis respondeat; si vellem per singulas Germaniae regiones atque ducatus decurrere, & scrutari sollicite, quo quisque tempore princeps iure monetandi plene uti coeperit. Quamuis enim iam dudum eam ingressus sum sententiam, hoc jus, quod omnino ad liberos tantum pertinet homines, qui nullius imperatis parent, & supremæ potestatis est indicium, non prius Germaniae proceribus concessum fuisse, quam libertate a Caesaribus restituta se paulatim emerferint: quod supra demonstrauius. Imperatores initio (b) sibi solis monetandi licentiam iure vindicasse; neque credibile est, a viris istis, qui rei monetariae curam gerebant in ciuitatibus; & vulgo hominum die Haus Genossen dicebantur, jus illud sensim ad alios deriuatum esse; sed principes, qui in imperii quidem societatem sese offerunt, Imperatorum beneficium eius participes factos: satius tamen esse existimo breuitati studere, & ne lectori ex rebus parum necessariis & obscuris fastidium enascatur, paucos ad huc summam appellare, quibus hoc ab Imperatore datum jus sit. Ex Aurea Bulla (i) c. 10. ecc. v. 1.

(g) in obseruation. Practic. Lit. G. p. 179. 180.

(h) Confer. hanc in rem deutscher Reichs Staat part. I. Cap. VIII, pag. 264.

(i) Capit. x.

Norimbergæ confirmata, intelligitur, solis Electoribus id temporis jus fuisse monetæ cudendi; quod quidem nonnulli interpretantur de vectigalium immunitate atque oneribus, quæ alii principes atque ordines imperii solvere ac perferre debebant. Multo enim ante jam nonnullis jus erat monetandi, quod ex iis, quæ supra de Spirensibus & Ducibus Saxoniae diximus, facile euincitur. Cum Ottōnes rerum summæ præessent, nimium liberales, compluribus Episcopis & Ducibus Germaniæ nummos signandi veniam dederunt. Eam namque adepti sunt Episcopi, Brixienſis anno **M LXXVII.** teste Brandisio (*k*); Wurzburgensis anno **M XXX.** ab Imperatore Henrico II. Seculo xv. Dux etiam Württembergicus, Ludouicus, primus monetam cudi curauit. Lubecenſes a Friderico II. anno **ci c c xx.** Comites Hanouienſes a Carolo IV. anno **m c c l i.** ea quidem lege, vt insignibus etiam Hanouicis nummos ornarent. Idem Carolus IV. multis Italiæ urbibus libertatem vendidit; vna cum jure nummos signandi; & adhuc republ. Lucenſis in nummis ſuis vel ſanctum vultum, vel S. Martinum exhibet, in auerſa autem parte insignia & verba illa: **CAROLVS IMPERATOR**, ſiue quod frequentius fit: **LIBERTAS.** Quæ cum ita ſint (quis enim de fide eorum dubitabit?) facile eſt ad diiudicandum cuique, quam longe ſeculi huius ſtatus a priſca Germanorum conſuetudine receſſerit. Temporis namque inconstantia & improuida rerum cura eo adducta res eſt, vt ſolus Imperator ſine conſenſu Electorum in principes non queat jus monetæ faciendi conferre, & ipſi Principes, quibus id olim beneficio Imperatoris obtigit, ſe hoc jus non ab Imperatore, ſed jure territoriali per articulum VIII. pacis Oſnabrugeniſis poſſidere, argumententur. Nonnulli ea ſunt opinione, vt diſtinguant inter duces priſcæ dignitatis atque originarios, & eos, qui ſint recentiori memoria in principum numerum ſuſcepti: illis adfirmantes omnia propria eſſe jura ex amplifſimo territorii imperio; his vero nihil poteſtatis aut dignitatis relinqui, niſi ex Imperatoris conſeſſione. Me quidem, fateor, vix intelligere, qua ratione hæc inter ſe conueniant: duces enim originarii etiam ſi vel maxime hoc jure gaudeant ex poteſtate territoriali, quam dicunt, vix tamen in huius poteſtatis poſſeſſionem prius euaserunt, quam Im-

(k) in Tyrolischen Adlers Ehrenkrone.

peratores eos vel addiscerent in societatem juris & imperii, vel nimia liberalitate accipientium animos ad maiora expectanda aut concupiscenda facerent paratiores. Omnis enim in territorio potestas cum simulacrum sit maiestatis, quae priscis temporibus apud vnum Imperatorem residebat, fieri non potuit, quin ea ipsa a summo Imperii arbitro data sit & concessa. Et quamvis legibus nunc & consuetudine sancitum sit ac jure quasi constitutum, vt omnes Imperii Principes pro sua in Prouinciis quisque potestate nummos libere cudere, illud tamen ex nullo promanuit alio fonte, quam ipsa Imperatoris clementia, qua pacis restituendae ac seruandae causa non Electorum solum suffragia se auditorum promisit, quotiescunque de jure monetas cudendi ad se princeps petitionem deferret, sed id etiam permisit tandem, vt libere in terris suis principes se gererent. De Ducibus Origenariis quid statuendum sit, nondum abs me impetrare potui. Eiusmodi intelligendi sunt duces, qui & antiquitate generis & virtutis praestantia omnes antecellunt, & a prima gentis origine jus monetandi trahunt? Horum quidem mitius ferenda sententia, quam eorum, qui haud dubitant leuissimis causis adfirmare, non duces solum ex antiquissimis temporibus originem cepisse, sed ipso etiam regio sanguine & haereditarios aequae fuisse. Thassalonem, aiunt, ducem Bauariae, a Carolo M. debellatum, quis regio nesciat, aut dubitet amplius sanguine procreatum? Wittekindi, fortissimi apud Saxones herois, id virtutis praemium fuisse, vt & ipse, cum Carolo M. in gratiam rediens, & posterius eius duces perpetuo constituerentur, satis decantatum est, & tam certum, quam quod certissimum. Coronis adhuc videmus duces nonnullos superbire, quae, olim regiae potestatis signa, publice loquuntur. Duces eos regiae stirpis fuisse & summae in Imperio auctoritatis. Ridiculum sane, quod doctissimi etiam viri haec toties declamant, & haec tam blanda oratione, fallaci tanquam sirenum voce, in principum aures animosque influant. Se namque totos ad adulationem compositos esse, & veritatem violare, dum gratia augeatur, manifeste produnt. Fortasse ad Troianos, & Asiae, Africaeque populos, ad Albanos Patres recurrendum, vt principum Germaniae reperiantur inenabula? Praeclare Hachenbergius (1): Vanissima eorum

(1) dissertat. II. de generibus Veterum German. in German. Media p. 28.

eorum ambitio est, qui nobilitatis suae conditores ferunt Troianos, & ex ipsa Asia Graeciaque Jouem, & jacentes in Deorum amplexibus Deas, in partem decusque generis sui arcessunt. Atque ut hi sanioribus ludibrium merito debent, ita eorum ridenda est ambitio, qui in gente nostra haud obstante temporum confusione & historiarum ignoratione per aliquot annorum millia Maiores suos recensent, & ubicunque deficit nomen illustre, illico regem ex Berofo aut Poëticis fabulis fingunt, ut vltro diluuium Noëticum primordia stirpis suae extendant: paulo modestiores Arcadibus, qui se ante Lunam ortos jactabant. Idem Vir prudentia & doctrina clarissimus (m) haud temere statuit, paucissimas hodie in Germania illustres esse familias, quae originem suam a sexcentis annis justa serie repetere possint. Neque eorum scriptorum suffragatur opinioni, qui aut adulatione corrupti, aut amore gentis suae turbati, non solum principum nostrorum, sed & aliorum illustrium hominum originem incorrupta & justa serie ex ipsa Noachi arca, aut Ariouisti, Marobodui, Wittekindi, Caroli M. aliorumque veterum Germanorum thalamo contextunt, tantumque genus per aliquot mille annos audacter deuoluunt. Et quanquam Duces fingamus originarios, eaque omnia vera esse ponamus, quae ab aliis magno strepitu adducuntur, jus tamen monetandi ipsis ab antiqua stirpis suae origine conuenire, tantum abest, ut historiae consentiant, ut contra potius dicant, & legibus scriptis & exemplis illustrioribus.

§. XXI.

Sed jam sentio, me longius prouectum, quam proposita ratio postularet; verum necessaria historiae compositio interpositaque rerum traxit varietas. Nihil ergo in praesenti cogitantes, quomodo iure illo (n) vtendum sit in republica, ad numeros recensitiores progredimur, quos supra eos esse diximus, qui Caesarum, regum ac principum imagines atque insignia memoriae causa ante oculos

(m) in dissertatione de origine illustrium Germanorum, pag. 30.
 (n) Hoc autem docet Hermannus Conringius in eleganter doctaque conscripta dissertatione, DE RE NVMARIA IN REPUBLICA QVA MVLTIO VIS RECTE CONSTITVENDA c10 c11 c12 Helmstadii habita.

oculos ponunt, & de quibus recte illud Ouidii (o) pronuncia-
uerim :

Argentum felix omnique beatius auro,

Quod fuerit pretium cum rade, numen habet.

Est aliquid spectare Deos & adesse putare,

Et quasi cum vero numine posse loqui.

Quos vero primum in medium producam, dubius pene haereo. summos enim viros hac in re valde dissentire video : & fortasse huc illud Horatii (p) pertinet: millia quot capitum viuunt totidem studiorum. Sunt, qui nummis Husitarum Seculo XV. cufis, cum bellorum motus totum fere Bohemiae regnum concuterent, primum tribuunt locum. Quorum ad sententiam accedit Bizotus, Abbas, quo, iudice Ioberto, vix quisquam est, qui perfectiorem habeat recentioris nummariae rei intelligentiam. Et haud longe ab eius abesse mente videtur amplissimus Junckerus, ea propter, quia in elegantissimo libro de vita Lutheri nummos adfert Hussitarum, qui ad rerum cognitionem & illustrationem haud minus ornamentum dignitatisque conferunt, quam illi posteriores, in honorem suorum temporum adornati. Neque alia ferebat mens aut opinio Tenzelio; cui etiam si nummi ab Hussitis facti ad monetarium speciem propius accedunt, non tamen plane ex numismatum ordine eniciendi videntur, quod in memoriam rei valde memorabilis sint fabricati. Sunt contra alii, qui reiiciunt tot tamque praecclarorum hominum argumenta, sibi que persuadent, ne vllum quidem nummum Ernesti atque Alberti Fratrum Saxoniae ducum aetate in publicum editum esse. Horum ad partes transit easque fortiter defendit Heraeus, vir non minus omnis generis doctrina, quam dignitate atque gravitate valde conspicuus. Sed Tenzelius non nummum solum produxit (q), quem memoria Friderici Placidi formatum putat, sed etiam verba ex M. Pauli Martini Sagittarii Collectaneis, ex quibus perspicue cognoscitur, non ita multo post nummos esse incusos, quam filios Electoris Conradus

E 2 Kauf.

(o) Libro II. de Pont. epistol. VIII.

(p) Satyra 1. Libr. 1.

(q) Parte I. Lineae Ernestin, Saxon. Numismat.

Kauffung, homo nobilis, sed ignobili vita, noctu abstulerat. Omnium maxime celebrantur nummi a Saxoniae ducibus signati, quorum originem, vti jam dictum est, ab Ernesto & Alberto, fratribus plerique adducunt. Nihil esse quidquam arbitror ad istorum historiam pertinens, quod non Guilielmus Ernestus Tenzelius, in hoc studiorum genere felicissimus, periuicaci opera & perpetuis vigiliis lucubrationibusque pene confectus, solerter rimatus sit. Is namque Saxoniam descripsit Numismaticam in multos libros diuisam, qua nummos vtriusque lineae Saxoniae Ducum oculis lustrandos subiicit, breui semper adiuncta eorum expositione; saepissime ad minutissimas res animum attendit, de iisque (*) ita scrupulose disputat, vt pauci eius cenfuram limaque vltimam effugiant. Multos etiam nummos singulatim persequutus est, quales sunt ii, qui de pace belloque composito, de nuptiis, de natalibus, de aliis solemnitatibus adornati sunt, in quibus tamen recensendis parcius sum & tere negligentior, partim quod plagulae istae vbique occurrunt, partim quod iam alii earum dignitatem laudibus, quibus dignae videantur, extulere. Cum enim Tenzelius duobus saltem abhinc annis supremum obiit diem, Adolphus Clarmundus (s), cuius personam vir tum in Academia Lipsiensi clarissimus induit, ex more, quem haecenus in describendis virorum doctissimorum vitis tenuit, eius quoque vitam, veritatis quidem studio inductus, haud praepostero consilio expressit, sed, quod ipse fateretur, nimia festinandi cupiditate saepissime lapsus. Junckerum, Dresdensem, quin heic iterum honorifice adpellem, facere non possum. Vir namque est de vniuerso

stu-

(*) Quamuis adeo subilis sit Tenzelius, multis tamen vestigijs se hominem fuisse prodidit. Vnicum heic exemplum producamus licet. In nummo Joann. Georg. I. Elect. quem de nativitate Christiani, filii, eusum nouimus, duplex I. in voce GLadils ex versu insculpto: In gLaDils fLoret rVca a Moena fVIs, 1615 esse negat Tenzelius: sed eum erasse, & falso nummum istum de nativitate Augusti 1614. interpretari, aperte monstratur in vollständigen Catalogo eines raren Münz-Cabinets/ Lipsiae 1709. impresso. Alia praetermittimus.

(s) Edm. M. Gleich, Electori Saxoniae a concionibus aulicis Epistolam ad Junckerum scripsit de obitu Tenzelii.

studio numismatico optime meritis, & quod Joberti librum (1) e Gallico in Latinum conuertit, omnes sibi elegantiorum litterarum amantes obstrictos habet. Is quoque vitam Lutheri nummis illustratam eleganti prorsus stylo, ad Velleianum genium proximè accedenti, exposuit, multumque gratiae apud summos Germaniae viros sibi conciliauit. Quem libellum compluribus nummis locupletatum auctumque non ita pridem (2) Germanicis typis, sed cum Latinis prioribus vix comparandis, ipse describi curauit, titulo ornatum: *Göldenes und Silbernes Ehren Gedächtniß Lutheri*. De Hortledero (3), de Schlegelio, (4) de aliis, heic non restat dicendi locus: quilibet enim, quid de studio eorum incredibili, de nimia & laudabili curiositate, de subtili minutissimarum rerum inuestigatione, de scribendi genere, acumine iudicii, & prudentiae virtute, sentiendum sit, etiam sine diuinandi arte facile consequetur.

§. XXII.

A Saxoniae ducibus ad Hassiae Landgrauios nostra se statim descedit oratio, & virtute bellica & togae splendore veroque litterarum amore immortales. Ii namque numismata etiam ediderunt, quibus sui memoriam, & quam fortes se intrepidusque pro salute patriae & Euangelii doctrina gesserint omni seculorum

E 3

posteri-

- (1) Titulus est: NOTITIA REI NUMMARIÆ, Lipsiæ apud Frischium anno 1713 ex c. v. Junckerum autem Latine reddidisse ex omnibus fere paginis legitur des *göldenen Ehren Gedächtnißes Lutheri*.
- (2) Anno 1710 c. vi. Lipsiæ, de quo videantur Lipsienses in Actis eiusdem anni Mense Julio.
- (3) In seinem Münz-Inuentario: item in *Sächsischen Münz-Büchlein*.
- (4) Schlegelius, qui Serenissimo Principi Arnstadiensi ab antiquitatibus est & bibliotheca, varia de nummis confecit scripta: e. g. De NUMMIS ALTENBURGENSIBVS & aliis CRUCE MANVQVE SIGNATIS. Dissertationem de nummis Gothanis: De nummis Saalfeld. & Arnstadiensibus. Curieuse Münz-Bibel. Exercitationem Historicam de nummis antiquis Ifenacensibus, Mulhufinis, Norbuhinis & Veissenfensibus, qua simul historiam Landgrauiorum Thuringiæ Arlacenensis lineae exponit & antiquitatem adcurate inquirat. Jenæ apud Bielckium 1703. 4.

posteritati commendarent. Ipsi nummis exponendis hoc nunc rectius superfedemus, quod Ioannes Justus Winckelmannus, Historicus (2) Saxonicus, prolixè disserit de antiquis Hassorum nummis: sed tamen duo ex iis maxime videntur memorabiles. Vnus est nummus ille (a) Philippi Magnanimi, Landgrauii, in quo verba religiose pronunciata leguntur: *Bessr Land und Leut verlohren/als einen falschen Eidt geschworn*. Alter est Ludouici, Philippi filii, qui ex patris diuisione Marpurgi potitus anno c13 13 14. ex vita discessit, magno probitatis & constantiae testimonio. In ipso autem nummo, vt alia breuitatis causa omittam, legenda notatu videntur digna, quae huius sunt sententiae: *Ich traue Gott in aller Noth*: in margine autem exteriori; *E NOVIS IN ARGENTI FODINA AD GLADEBACHVM, DEO LARGIENTE, REPERTIS VENIS C13 13 LXXXVIII*. Ex quo emergit, eo quoque tempore in Hassia fodinas (b) fuisse.

§. XXIII.

In finibus Bohemiae & Varisciae quid seculo XVI. accidisse non audiuius? Suos & ibi thesauros, tanquam benignissima mater, in terrae visceribus natura prouida reclusit. Cum enim anno illius seculi XVII. (c) vel non multo secus post ex fodinis in valle Ioachimica multum argenti rediret, nummi, qui dicuntur Ioachimici, a Stephano, comite Slyck, egregie incusi sunt.

Hic

- (a) in nouo Chronico: fuit & ille auctor Hassiae Landgrauio a consiliis, multaque de Hassia commentatus est.
- (b) Priscis temporibus in Hassia iam fodinas infinitas esse, nemo inficias ire potest. tradunt enim, statim post natum Christum fodinas auro argentoque diuites in Hassia repertas esse, iisque custodiendis Curiam Ruffum, praefectum militiae, praesidium imposuisse. Quales hodie in Hassia sint fodinae ex Agricola & Deucero aliisque cognoscitur, si quando Hassiam a dire non licet in vicinitate.
- (c) Anno quidem 1516. coeperunt, sed primi reditus facti sunt anno 1517. & 1518. primi thaleri, vt ex Mathesii scripto patet, quod c13 13 LXXXVIII. prodit titulo: *Chronick a der Kaysertlichen freyen Berg Stadt Sanct Joasims Thal/ der zuor Die Cunrads Grün genennet war.*

Hic Stephanus, Caspare Slickio, Matthaei filio, patre, & Elisabe-
 tha, Comitissae Guttensteinensis filia, matre, summis parentibus &
 ornatissimis natus, multa jam egregia suaeque persona digna faci-
 nora ediderat, cum adolescens esset. Robustior factus fratrum
 suorum, Hieronymi, Henrici, & Laurentii, cum Pater fatis ces-
 sisset, curam videtur gessisse: dum omnes nummi eius quidem
 nomen expriment, sed fratrum, quos nominauimus, reticent.
 Slickiorum gentis stator quando vixerit, & ex quonam populo
 oriundus, omnes non dicam ignorant, sed tamen incertum esse
 existimant. Neque nostrum est, longius heic & extra oleas ex-
 currere: satis laudabili instituto de vniuersa Schlickiorum fami-
 lia dispicit illustris (d) Imhoffius. Stephani opera ac prudentia
 gentis illius, tum amplissimae, opes egregie auctas esse, vel ex
 hoc colligitur: quod is dicitur vallem Ioachimicam metallorum
 (sunt Imhoffi verba) inprimis argenti feracissimam aedificiis ex-
 ornasse, ita vt vbi antea exilis erat pagus Conrads-grün dictus
 pedetentim ampla & splendida enata sit ciuitas. Nummi Ioachi-
 mici reperiuntur vel adiecta anni mentione, vel ommissa plane,
 quo formati fictique erant. In iis, qui anno carent, aequae ac
 in aliis Sancti Ioachimi conspicitur imago, cuius dextra baculo
 innititur, additis verbis: BAR. DOMI. SLLI. STEF. FRA.
 CO. D. in auersa parte leo adparet cum legendis: LVDO.
 VICVS PRIMVS D. GRATIA REX BOEM. Reli-
 qui nummi eadem fere ratione sunt confecti, praeterquam quod
 S. Ioachimus sinistra manu clypeum gerit, cui in sculpta sunt
 insignia Slickiorum, & annus 1525. est superne adscriptus.
 Cum vero Ludouicus Rex Hungariae ad Mohazium
 contra Turcas pugnaret, Stephanus quoque Slick, qui multum
 apud regem gratia valebat, funestae cladi interfuit, & vna cum
 rege multisque millibus Christianorum crudeliter caesis misere
 periit, vix XL. annos natus. Fratres forte ipsius (a filio enim
 Mauritio, quem vnicum reliquit, puerum adhuc, id fieri non
 potuit) in honorem & vt memoria eius virtutis esset testator,
 num.

(d) in elegantissimo opere de Notitia Procerum Imperii Germanici lib. vii.
 cap. xii.

nummum incudi curarunt, in quo Stephani imago, capite aperto, exhibetur cum verbis: DOMINVS STEFANVS SLICK COMES DE PASSAVN &c. ANNO DOMINI MDXXV. ET AETATIS SVAE XXXX. Auerſam autem partem ornant Slickiorum insignia, quae huius fere summae legendis circumdata sunt: PRO PATRIA PVGNANDO CONTRA TVRCAM OPPETIIT. Haec de nummis Ioachimicis paulo vberius, quam solitus sum, explanavi: neque forte sine omni voluptate: quod isti causa exstiterunt, vt omnis nummus ad eorum modum legesque formatus postea (e) Ioachimicus diceretur, & Ioachimi nomen in proverbiu pene consuetudinem veniret. Nostra aetate nummi identidem prodierunt Gallina insigniti, qui ex prouentu fodinarum Ilmenauensium cusa Tenzelio & legendis nonnumquam imaginibusque ornati, & scriptis explicati sunt doctissime. Patrum namque memoria cum maxima temporum esset calamitas, & omnis Germania bellorum strepitu contremisceret, magno istae fodinae labore multoque sumtu iuuentae, (f) anno, ni fallor, c15 13 cxxiv. intermissae sunt, multis post annis restaurandae.

§. XXIV.

De aurifodinis quod super est, nihil fere dicendum habeo: quod ex historiarum monumentis patefactum est, nemini licitum fuisse Germaniae principi, vt aurifodinas institueret, nisi soli Imperatori, ad Caroli vsque IV. tempora. Quare gratiae Imperatoriae habendum erat signum, cum Fridericus II. Imperator Ludouicum (g) Palatinum, primum ex gente Wittelsbachio-

rum, Thalerum de talento sine metallo adpellatum, minus videtur probabile: re-
 (h) rius ita de valle, Thal, dici & ex illa Joachimi valle Joachimicos, non frustra sibi persuadet Alemannus in palaeſtra Consulta: 8. q. pr. I. part. 32.
 De potestate thaleros signandi de qua pretio eorum nonnulla adfert Besoldus in Thesaur. practico liter. T. num. 13. p. 929: & Dietherus in Contin. Besold. p. 577. Mellenius edidit Curieus Thaler Cabinet. Lubecae 1697.
 (f) Multa de iis & collapsis & restitutis sparsim enumerat Mullerus in Annalibus Saxonis.

(g) Verba, quibus scriptum est privilegium, Marquardus Freherus Libr. II. Cap. xv. de originibus Palatin. studiose expressit.

rum, privilegio donaret, quo permissum ipsi, aurum & fodere & ex Rheno colligere. Non multo post hoc jus sodien, di auri solis datum est Electoribus, & tandem ad reliquos imperii ordines partim privilegio, partim usu sensim inueterascente, partim jure, quod vocant, praescriptionis, pervenit. Fodinas auri hodie rariores esse in Germania, vix verbis est enarrandum, experientia quemque docet. Agricola & ex eo Munsterus memoriae prodiderunt, Marchiones Brandenburgenses olim in Franconia mille & quingentos florenos Rhenanos singula septimana accepisse ex fodinis prope vicum Gold Cronach instauratis. Quare non quidem nimis mirabamur, cum paucis abhinc annis & rumore & nunciis fide dignis acciperemus, non procul a Cronachio, oppido Franconiae, auri venam inventam esse. Aureos vero nummos quinam principes, quo tempore, qua de causa, confecerint, minime curamus, ea tamen spe, fore, vt ne quis nobis verat vitio, si de aureis istis, qui Rhenani dicuntur, breviter dixerimus: praesertim cum aureos nummos, quibus auari callide atque auide insidiantur, non concupiscamus, sed contemplerur, non rapiamus, sed admiremur. Isti autem Rhenani ex auro constantur, cuius copiae ex Rheno flumine olim exhauriebatur. Particulas namque aureas in Rheni fundo reperiri, easque a sorde purgatas nullo auro inferiores esse, Helisaeus Roslinus diligenter exploratum perspectumque tradidit. Quod & in aliis fluminibus Germaniae obtingit, potissimum in fluuio Edder, comitatum Valdecensem praeterfluenti, & in Albi prope Leutmerizium, Pirnam, Dresdam, Torgauiam, Magdeburgum & Lauenburgum: neque id adeo mirum videatur, quod Joachimus Becherus, vir quidem sapientissimus, sed satorum crudelitate (g) infelicissimus in libello satis eleganter scripto, cui nomen est Minerac perpetuae, fieri posse adfirmat, vt in Anglia atque Batavia

F

(g) quanquam de eo etiam illud: Quilibet fortunae suae faber. Vitam eius, egregie expositam legimus in *Narrischer Weisheit und Weiser Arbeit* Anno M D C C VII. 12. edit. & dubio, an ii recte sentiant, quibus haec vita ab aduersario Becheri, composita videtur,

uia ad maris' litora auri fodinae instruantur. Philosophi hac de re non voce solum & contentionibus, sed scriptis etiam atque chartis certant & laborant, vt aliquando inueniant, vnde aureae istae particulae in aquis atque arena cumulatim progignerentur. Et diuersae plane sunt illorum sententiae quibus tamen vel recensendis vel examinandis iuste nunc atque commode supersedemus. Nostra enim parum interest scire, vtrum eae solis calore aut spiritus mundi opera enascantur, an vero ex venis auri oculatis emergant, postquam aquarum fluxu sint reclusae inundataeque, aut metallorum particulae, mutata per diluuium terrae facie, ita dispersae sint, vt non minus in visceribus montium lateant, fodiendo hauriendae, quam in omnibus telluris partibus & lapillis etiam, quibus diuturno vndarum strepitu attritis, auri materia sparsim effundatur. Porro vero dicendum est, ex hoc auro particulatim eo more, quem Chrysolitum vocant, collecto, omnes aureos nummos, vti supra commemoratum, effici, qui ab Electoribus & liberis imperii vrbibus ad Rhenum saepe numero sunt incusi, eosdemque, etiamsi accessio aliqua facta sit, Rhenanos adpellari. In initio quidem & Patrum memoria, vt ex supra dictis constat, nemini licitum erat, eiusmodi nummos signare, nisi Electoribus, quorum prouincias Rhenus alluebat: postero autem tempore ius illud etiam vrbibus est concessum. Hoc namque plenius cognoscitur ex verbis, quae in recessu Imperii, anno c. 1510 LXXVI. (b) facto, relata exhibentur. Et ex constitutione Ferdinandi (c) Imperatoris, quae de re nummaria apud Germanos prospicit, perspicuum

Supra: magnum d. 13. magnum d. 13. magnum d. 13. resty.
 (b) s. 78. sic incipit: Und aus unserm Vermünfftigen Bedencken -- daß Ducaten zu münzen nur den Ständen/ so hohes Gold in ihren Landen und Gebietzen fallen haben/ gebühre/ doch der gestalt/ daß 67. schon ausberichte Stücke eine Edlische Mark wiegen/ und lauter sein 23. Karat/ 8. Gran halten/ und von niemand hber/ denn um 100. vier Kreuzer genommen/ oder ausgegeben werden soll.

(c) haec reperitur in collectione recessuum Imperii, Francof. ad Moenum c. 1510 LXXVI. impressa pag. 699, vbi simul monetae reliquae tum in Germania vntate exhibentur.

est, id temporis non nisi iis Imperii ordiibus permissum fuisse, eius generis nummos curare, quorum in prouinciis aurum istud colligatur. Hinc factum est, vt complures aurei nummi ad aurum Rhenanum aestimarentur. Augusti, Electoris Saxoniae, qui anno MDLXXXVI. vitam clausit, nummi aurei adhuc in cimeliarchis illustrium virorum seruantur, in quibus ipsius imago ostenditur, in auersa autem parte verba: **MONETA NOVA AVREA RENENSIS.** Pari modo Ioannes Georgius I, Elector Saxoniae nummos ex auro consiliari iussit, qui ipsius etiam imaginem praeserunt cum nomine **IO. GEORG. I. EL. SAX.** in altera parte legenda **MONETA NOVA AVREA RENENSIS. MDCCXXXV.**

De nummis aureis Germanorum etiam si gratum fortasse esset plura commemorare, neque animus deesset aut dicendi materia; temporis tamen spatique angustiae prohibent, quo minus instituti limites transgrediamur. Interim mores geniumque seculi nos admirari dicam, an deplorare oportet? In eiusmodi enim tempora incidimus, quae aurea quidem vix quisquam mentis suae compos adpellet, ferrea certe duritie & prauitate mortalium. Multi nummos argenteos aureosque cumulatiu possident, & Euclione sunt tenaciores. Miseri homines & ipsa paupertate peiores! Et raritate nummorum & praestantia oblectantur, multitudine exsatiantur nunquam. Nam quo plus potantur, plus sitiuntur aquae. Alii, inprimis eruditi in obseruandis, in describendis, in laudandis nummis dies noctesque consumunt, ingentis molis libros, ex eorum historia contexunt, nouo saepe vanitatis studio, & vt Deum obseruent, vt leges eius & praecepta saluberrima sancto morum vitaeque studio exprimant, vt numen aeternum laudent, ne mente quidem & cogitatione vnquam mouentur, pristini decoris immemores, se olim puriores Deoque multo cariores fuisse auro, & adhuc nummis comparari, qui ipsius Dei imagine

signati sunt; hoc praestantiores, quod igne amoris & calamitatis digni sunt, quos Deus in sinum suum reponat. Tanta auri mortales cupido incessit, ut arte laudeant, occultas naturae vires superare. Ex metallo, per artem Chymicam parato, se nummos. (k) adornasse gloriose dicunt; & nunquam aurum scrutantur fidei, (l) aurum doctrinae & sapientiae coelestis, cuius tamen virtus tanta est, ut hominis animum vere in aurum transmutet, ad nummos, qui grati sint Deo, longe dignius, quam quod per artem transmutatoriam siue graduum, siue seminariam, siue proiectivam, aut aliam monstruosi nominis, producitur, & haecenus videri non potuit. Alii potentiores imprimis nummos tractant & cupiunt, de quibus fortasse doctissimi (m) cuiusdam viri verba recte dixeris: durum est, possidere aurum illud, quod aegre a pereuntibus per violentiam expressum tot miserorum lacrymae abluerunt; quod e cervicibus jugulisque caecorum potius, quam e montium venis aut fluminum glareis effotum est. Sed quid ferrea adpellamus secula? aurea sunt! Nonne aureorum pariter & argenteorum nummorum nunc ea vis est, ea dignitas, ut coecis oculorum lumina restituant, videntes excoccare possint? Quam multa, quam paucis:

*Aurea nunc vere sunt secula: plurimus auro
Venit homo: auro conciliatur amor.*

(k) huc confer. Reyheri dissertatio de quibusdam nummis ex Chymico metallo factis.
(l) Ipse nobis hoc aurum Deus emendum suadet & peramanter offert, Apoc. calypf. Cap. III. commat. 18.
(m) Is est Daniel Eremita in Panegyrico in Cosmi Medic, nuptias cum Maria Magdalena Austriaca, quem paucis ahhinc annis Itinerario eius Jun- cum Joannes Georgius Graevius Ultrajecti edidit.

S. D. G.

01 A 6541

f

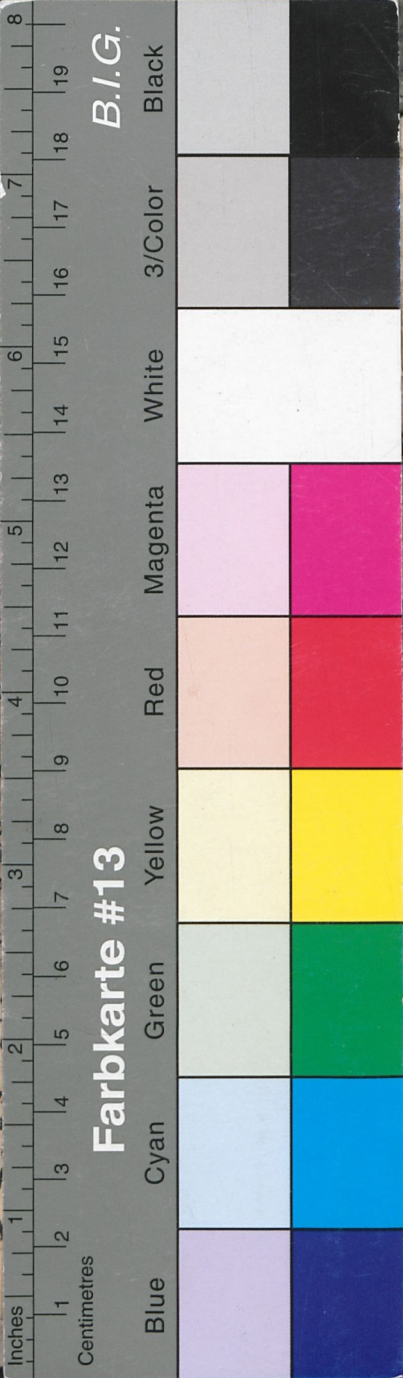
TA → OL

1018

VD 17

B.I.G.

Farbkarte #13

16
7
Q. B. V.
DE

ORTV ET PROGRESSV REI NUMMARIAE
INPRIMIS APVD GERMANOS

RECTORE HVIVS ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
REFERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,

DOMINO
PHILIPPO GVILIELMO,

S. R. I. COMITE DE BOINEBURG,
SACRAE CAESARAE MAIESTATI A CONSILII
INTIMIS ET CAMERA, METROPOLITANARVM
ECCLESIAEVM, MOGVNTINAE ET TREVIRENSIS
CANONICO CAPITVLARI SENIORE ET RESPE-

CTIVE SVPREMI CHORI EPISCOPO
EMINENTISSIMO PRINCIPI ELECTORI MOGVN-
TINO A CONSILII INTIMIS, CIVITATIS TERRI-
TORIIQVE ERFVRTENSIS PRO-PRINCIPE,
ET RELIQA,

MAGNIFICO PHILOSOPHORVM ORDINE
CONSENTIENTE
DISSERTATIONEM HISTORICAM
AD QVAESTIONEM PVBLICE HABENDAM

D. IVLII A. O. R. CID ID CCX. H. L. Q. C.
OFFERVNT

M. IOANNES MICHAEL WEINRICHIVS,
ET
HIERONYMVS FRIDERICVS BRVCKNER
ERFVRT. PHIL. ET IVR. STVD.

ERFVRDIAE,
LITERIS FICKELSCHERRIANIS.

